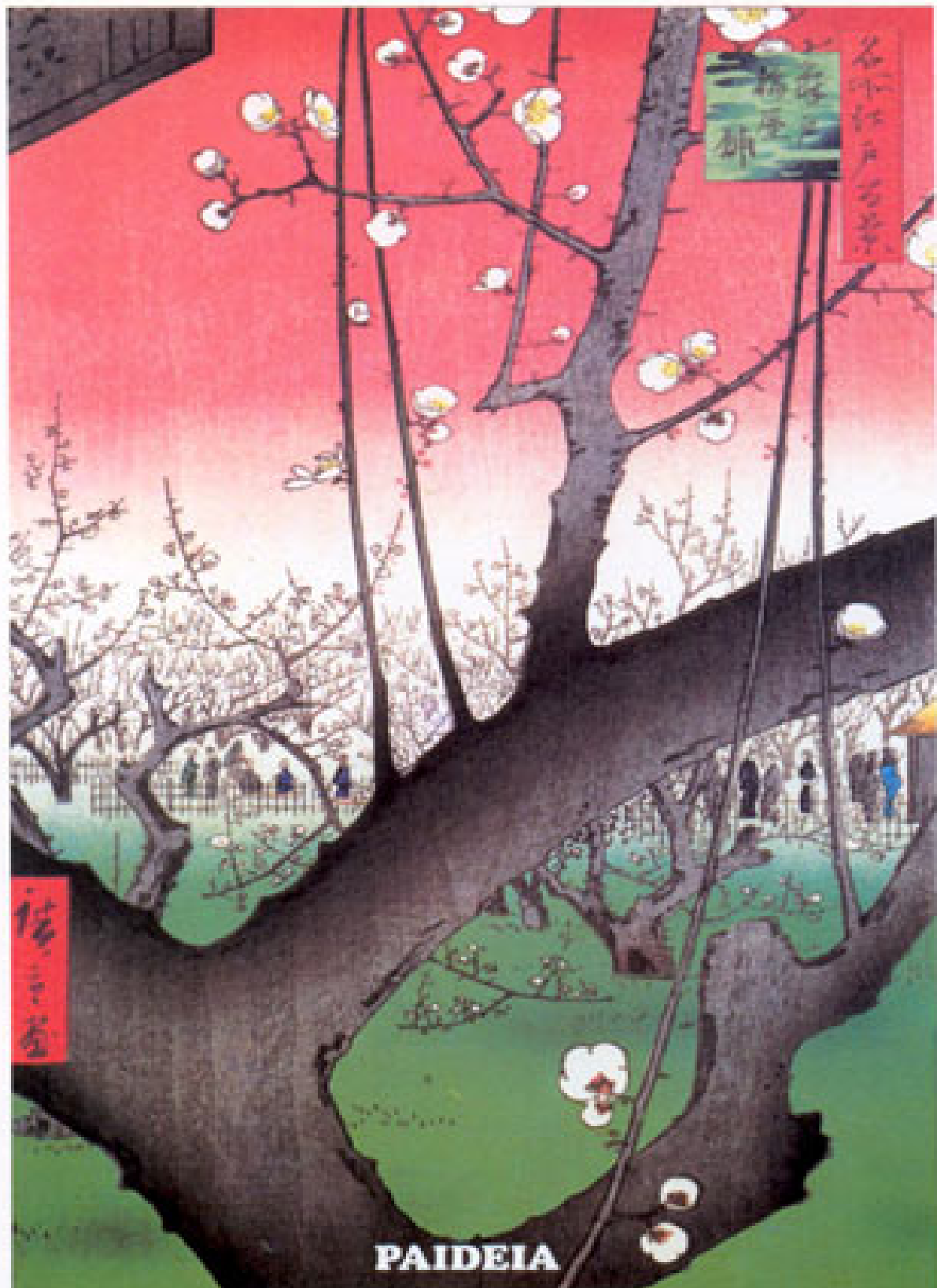

AMELI NOTOMB METAFIZIKA CEVI

AMELI NOTOMB
Metafizika cevi

*

U početku bejaše ništa. I to ništa ne bejaše ni pusto ni bez obličja i samo sebi bejaše dovoljno. I Bog vide da je to dobro. Da stvori bilo šta, to ne bi uradio nizašta na svetu. To ništa, ne samo da mu je odgovaralo: njime je bio prezadovoljan.

Oči Boga su bile stalno otvorene i nepomične. Da su bile zatvorene, bilo bi isto. Nije bilo šta da se vidi i Bog nije gledao ništa. Bio je pun i gust kao tvrdo kuvano jaje, i kao jaje bio je okrugao i nepomičan.

Bog je bio apsolutno zadovoljstvo. Ništa nije hteo, ništa očekivao, ništa primećivao, ništa odbijao i занимalo ga nije ništa. Život je do te mere bio punoća, da uopšte nije bio život. Bog nije živeo, on je postojao.

Početak postojanja nije ni primetio. Kao što prve rečenice nekih velikih romana ne pamtimo, ali u priču tonemo kao da smo sa njom oduvek živeli, tako ni Bog nije mogao da primeti trenutak kada je počeo da postoji. Kao da je oduvek postojao.

Bog nije znao za jezik; nije, dakle, ni mislio. Bio je zasićenost i večnost. Bili su to vrhunski dokazi da je Bog bio Bog. Ali, ta očiglednost nije uopšte bila važna, jer je Bogu bila deveta briga što je Bog.

Oči živih bića poseduju najčudesnije od svih svojstava: pogled. Ne postoji ništa izuzetnije od toga. Za uši se ne kaže da imaju „slušed“, niti za nozdrve da imaju „mirised“ ili „šmrked“.

Šta je pogled? Nešto neizrecivo. Nema te reči koja bi mogla da se približi njegovoj čudnoj suštini. Pa ipak, pogled postoji. Štaviše, malo je realnosti koje u tolikoj meri postoje.

Kakva je razlika između očiju koje imaju pogled i onih koje ga nemaju? Ta razlika se zove život. Život počinje sa pogledom.

Bog nije imao pogled.

Jedino zanimanje Boga je bilo gutanje, probavljanje i, direktna posledica, izbacivanje. Vegetativne aktivnosti su proticale telom Boga a da ih on nije ni primećivao. Hrana, uvek ista, nije bila dovoljno uzбудljiva da bi je zapažao. Ni tekućine nisu imale drugu vrednost. Bog je otvarao sve otvore, neophodne za protok čvrste i tečne hrane.

Boga ćemo, stoga, u tom stepenu njegovoga razvoja nazvati: cev.

Postoji izvesna metafizika cevi. Slavomir Mrožek je o cevima pisao neke stvari za koje čovek ne bi znao da kaže da li su zbunjujuće duboke ili krajnje smešne. Možda su i jedno i drugo: cevi su izuzetna mešavina punog i praznog, šuplje materije, membrana postojanja koja štiti snop nepostojanja. Crevo je savitljiva verzija cevi: ta mekota ga ne čini manje enigmatičnim.

Bog je posedovao gipkost creva, ali je, i pored toga, bio krut i nepokretan, čime je potvrđivao da je cev. Uživao je u apsolutnom miru cilindra. Filtrirao je vasionu i zadržavao nije ništa.

*

Roditelji cevi se zabrinuše. Pozvaše lekare da se pozabave slučajem ovog segmenta materije koji naizgled nije živeo.

Lekari ga prevrtahu, lupkahu ga po izvesnim zglobovima da vide da li ima mehanizme refleksa, i ustanoviše da ih nema. Oči cevi ni ne trepnuše kada ih lekari lampom ispitivahu.

- To dete ne plače nikada, ne mrda nikada. Nikakav glas ne izlazi iz njegovih usta, rekoše roditelji. Lekari ustanoviše „patološku apatiju“, nesvesni jedne kontradikcije u izrazu:

- Vaše dete je biljka. To je vrlo zabrinjavajuće.

Roditelji to prihvatiše kao dobru vest i osetiše olakšanje. Biljka znači život.

- Treba ga smestiti u bolnicu, izjaviše lekari. To naređenje roditelji odbaciše. Već su imali dvoje dece koja su pripadala ljudskom rodu: nije im se učinilo neprihvatljivim da, pored njih, imaju i vegetalnog potomka. Bili su, štaviše, skoro razneženi.

Nazvaše ga umiljato „Biljka“.

U čemu su se svi varali. Jer ne znači da biljke, uključivši tu i povrće, uprkos tome što imaju život nevidljiv za ljudsko oko, život uopšte nemaju. Podrhtavaju pred oluju, plaču od zadovoljstva kada se rađa dan, zatvaraju se od prezira kada ih neko napadne i prepuštaju se plesu sedam velova kada nastupi vreme polena. One imaju pogled, nikakve sumnje tu nema, mada niko ne zna gde su im zenice.

Cev je, jednostavno, bila čista pasivnost. Na nju ništa nije uticalo, ni promena klime, ni dolazak noći, ni huka i buka dana, ni velike, neizrecive tajne tišine.

Nedeljni zemljotresi Kansaja, zbog kojih je ono dvoje starijih plakalo od straha, na nju nisu ni najmanje uticali. Rihterova lestvica je bila važna za druge. Jedne večeri, od potresa jačine 5,6, zatresla se planina na kojoj je stajala kuća; komadi tavanice se sručiše na kolevku cevi. Kada je izvukoše, bila je sušta ravnodušnost: te prostake koji su došli da je smetaju ispod krša gde joj je bilo lepo i toplo, njene oči su fiksirale i ne videvši ih.

Roditelje je zabavljala ravnodušnost Biljke, i zato odlučiše da je stave na ispit. Prestaće da joj daju da pije i jede sve dok sama ne zatraži: na kraju će biti prinuđena da reaguje.

Račun bez krčmara: cev prihvati gladovanje kao što je i sve ostalo prihvatila, bez trunke negodovanja ili odobravanja. Jestiti ili ne jesti, piti ili ne piti, bilo joj je sporedno: biti ili ne biti nije bilo njeno pitanje.

Na kraju trećega dana, zbunjeni roditelji je pregledaše: bila je nešto smršavila, poluotvorene usne su bile isušene, ali nije izgledalo da je u lošem stanju. Dadoše joj bočicu zašećerene vode koju ona proguta bez strasti.

- Ovo dete bi i umrlo, a ne bi se požalilo, reče užasnuta majka.

- O tome ne treba da govorimo lekarima, reče otac. Još bi rekli da smo sadisti.

Roditelji zaista i nisu bili sadisti: bili su prosto prestravljeni otkrićem da je njihov potomak lišen instinkta za preživljavanje. Pomisliše za trenutak da njihova beba i nije biljka već cev: ali odmah odbaciše ovu nepodnošljivu pomisao.

U prirodi roditelja je da budu bezbrižni, pa tako i zaboraviše epizodu posta. Imali su troje dece: dečaka, devojčicu i biljku. Ta raznolikost im se tim više dopadala što je dvoje starije bez prekida trčalo, skakalo, vikalo, svađalo se i stalno izmišljalo nove gluposti: trebalo im je stalno biti za petama i nadgledati ih.

Sa potonjim bar nisu imali takvu vrstu briga. Mogli su ga danima ostaviti bez baby-sittera: uveče bi ga nalazili u istom položaju u kome su ga ujutro ostavili. Promeniš mu pelene, nahraniš ga, i gotovo. Crvena ribica u akvarijumu bi im zadavala više brige.

Inače, da nije bilo tog odsutnog pogleda, cev bi izgledala normalno: lepa, mirna beba koju ste mogli pokazati gostima a da ne pocrvenite. Drugi roditelji su bili čak i ljubomorni.

U stvari, Bog je bio utelovljenje snage nepokretnosti - najsnažnije od svih snaga. Najparadoksalnije od svih snaga, takođe: ima li išta čudnije od neumoljive snage koja izbija iz nečega što se ne pokreće? Snaga nepokretnosti je snaga stanja larve. Kada jedan narod odbija lako ostvarljiv progres, kada vozilo uprkos guranju deset muškaraca ostaje na mestu, kada dete satima visi pred televizorom, kada jedna ideja čija je uzaludnost dokazana i dalje samo šteti, otkrivamo, zapanjeni, strašnu moć nepokretnosti.

Takva je bila snaga cevi.

Plakala nije nikada. Čak ni u trenutku rođenja nije ispustila ni jecaj, ni bilo kakav glas. Za nju svet, verovatno, nije bio ni potresan, ni dirljiv.

Majka je u početku pokušavala da je doji. Otkriće hraniteljske dojke u oku bebe nije izazvalo ni najmanji sjaj: pred ovom poslednjom je ostala nepomična. Ljuta, majka joj u usta gurnu bradavicu. Bog je jedva liznu. Majka odluči da je ne doji.

Imala je pravo: bočica je više odgovarala njenoj cevastoj prirodi kojoj je bila bliža cilindrična posuda, dok sa oblinom dojke nije bila ni u kakvom srodstvu.

I tako ju je majka, nekoliko puta na dan, hranila bočicom, i ne znajući da je, na taj način, uspostavljala vezu između dve cevi. Božanska ishrana je zavisila od vodoinstalaterstva.

„Sve teče“, „sve je kretanje“, „čovjek se nikada ne kupa dva puta u istoj reci“, itd. Jadan Heraklit bi se ubio da je upoznao Boga koji je bio negacija njegovog fluidnog viđenja sveta. Da je cev posedovala neki jezički oblik, misliocu iz Efeza bi odvrtila: „Sve se ukružuje“, „sve je inercija“, „čovjek se uvek kupa u istoj baruštini“, itd.

Na sreću, nikakav jezički oblik nije moguć bez i pomisli na kretanje koje je jedan od početnih motora. A nikakva misao nije moguća bez jezika. Filozofske koncepcije Boga se, dakle, nisu zasnivale ni na misli, ni na komunikaciji: prema tome nisu mogle nikome škoditi, i to je bilo dobro, jer bi takvi principi, za dugi niz godina, potkopali moral čovečanstva.

Roditelji cevi su bili belgijske nacionalnosti. Prema tome, Bog je bio Belgijanac, što je objašnjavalo nemali broj nesreća koje su se desile od postanka sveta. Tu ne treba ništa da nas čudi: Adam i Eva su govorili flamanski kako je to naučno dokazao jedan sveštenik ove ravne zemlje, već pre nekoliko vekova.

Za lingvističke prepirke ove nacije, cev je smislila oštroumno rešenje: nije govorila, nikada nije ništa rekla, nikada, čak, nije ispustila ni najmanji glas.

Roditelje nije toliko zabrinjavalo čutanje koliko nepokretnost. Napunila je godinu dana a da nije načinila ni prvi pokret. Ostale bebe prave prve korake, prve osmehe, prave bilo šta. A Bog je stalno pokazivao svoje prvo ništa.

Stvar je bila tim čudnija što je Bog rastao. Njegov rast je bio apsolutno normalan. Ali mozak ga nije sledio. Roditelji su bili sasvim zbunjeni: nekakvo ništavilo je, u njihovoj kući, zauzimalo sve više i više prostora.

Kolevka je uskoro postala mala. Cev je trebalo prebaciti u krevetac sa ogradom koji je već služio bratu i sestri.

- Ova promena će je valjda produbiti, nadala se majka.

Ta promena ne promeni ništa.

Od početka sveta, Bog je spavao u spavaćoj sobi roditelja. Toliko se bar za njega moglo reći. Neka zelena biljka bi bila bučnija. On ih nije ni gledao.

Vreme je izum kretanja. Onaj ko ne mrda, ne vidi kako vreme prolazi.

Cev nije imala nikakvu svest o trajanju. Do druge godine je živela kao da je živela dva dana ili dva veka. Položaj još uvek nije menjala, niti je imala nameru da ga menja: ležala je na leđima, sa rukama duž tela, kao sićušna ležeća figura.

Majka je tada prihvatila ispod pazuha da bi je uspravila; otac joj smesti ručice na ogradu kreveta da bi se za nju uhvatila. Svoju građevinu ispustiše u tom položaju: Bog pade naznak i, bez uzbuđenja, nastavi svoju meditaciju.

- Treba joj muzika, reče majka. Deca vole muziku.

Mocart, Šopen, ploče iz filma *101 Dalmatinac*, Bitlsi i *shaku hachi*, na njenu osetljivost su delovale izazivajući identično odsustvo reakcije.

Roditelji prestadoše s pokušajima da od nje naprave muzičara. Prestadoše uostalom i s pokušajima da od nje učine ljudsko biće.

Pogled je izbor. Onaj ko gleda, odlučuje da svoj pogled usmeri na jednu stvar i da, prema tome, iz svoje pažnje nužno isključi sve drugo što se nalazi u njegovom vidnom polju. Tako posmatrano, pogled koji je suština života, u prvom redu predstavlja odbijanje.

Živeti znači odbijati. Onaj ko sve prihvata, ne živi više od rupe u lavabou. Da bi čovek živeo, treba da zna kako da u isti plan iznad sebe ne smešta više i mamu i plafon.

Loš izbor je odsustvo izbora.

Bog nije ništa odbijao, zato što nije ništa ni odabirao. Zato nije živeo.

U trenutku kada se rode, bebe plaču. Taj bolan krik već predstavlja pobunu, a ta pobuna već predstavlja odbijanje. Zato život počinje rođenjem, a ne, ma koliko neki govorili, pre.

Cev u trenutku rođenja nije ispustila ni najslabiji decibel.

Uprkos lekarima koji su ustanovili da nije ni gluva, ni nema, ni slepa. Bila je tek lavabo kome je nedostajao čep. Da je mogla da govori, stalno bi ponavljala jedno te isto: „da“.

Ljudi obožavaju regularnost. Vole da veruju da je evolucija posledica nekog normalnog i prirodnog procesa; ljudskim rodnom navodno upravlja neka vrsta unutarnjeg biološkog fataliteta koji ga tera da u dobi od jedne godine prestaje da hoda četveronoške ili da prve korake pravi nakon nekoliko hiljada godina.

Niko neće da veruje u slučajnosti. Ove, kao izraz bilo nekog spoljnog fataliteta, što je već nezgodno, bilo pukog slučaja, što je gore, sasvim su izbačene iz ljudske imaginacije. Kada bi se neko usudio da kaže: „U prvoj godini sam slučajno prohodao“, ili: „Jednoga dana, čovek je sasvim slučajno postao dvonožac“, smesta bi ga proglasili ludim. Teorija slučaja je neprihvatljiva, jer pretpostavlja da su se stvari mogle desiti i drugačije. Ljudi ne prihvataju pomisao da jedno dete od godinu dana ne pomišlja da hoda na dve noge; to bi značilo prihvatiti da je čovek mogao i da ne pomisli da hoda na dve noge. A ko bi mogao poverovati da je jednoj tako briljantnoj vrsti nešto tako moglo i da ne prođe kroz glavu?

U drugoj godini, cev nije ni pokušala da se bavi četveronoštvom, kao, uostalom, ni kretanjem. Nikada nije pokušala ni glas. Odrasli su zaključivali da je u razvoju došlo do zastoja. Niko nije mogao da zaključi da beba nije još doživela neki slučaj: jer, ko bi mogao poverovati da bi čovek bez slučaja mogao ostati savršeno nepomičan?

Dešavaju se slučajevi fizičke i slučajevi mentalne prirode. Ljudi sasvim odbijaju postojanje ovih poslednjih: o njima se nikada ne govori kao o motoru razvoja. A ništa nije tako bitno za ljudski razvoj kao što su neočekivani mentalni slučajevi. Mentalni slučaj je čestica prašine koja zaluta u ostrigu mozga, uprkos zatvorenoj školjci

moždane kutije. Odjednom, ugrožena stranom stvari koja se u nju uvukla, nežna materija u srcu lobanje se pomera, buni; ostriga koja je u miru vegetirala, uključuje alarm i traži zaštitu. Izmišlja divnu materiju, sedef, kojom obavija uljeza-česticu da bi je sa sobom sjedinila i tako stvorila biser.

Nekada se desi da sam mozak proizvede neočekivano: takvi slučajevi su najtajanstveniji i najopasniji. Jedna vijuga sive materije, bez razloga, rađa neku strašnu ideju, zastrašujuću misao - i, za jednu sekundu, mir duha zauvek nestaje. Virus dejstvuje. Nemoguće je zaustaviti ga.

Tada, prisiljeno i prinuđeno, ljudsko biće izlazi iz svog mrtvila. Na neformulisano i strašno pitanje koje se na njega sručilo, traži i nalazi hiljadu neodgovarajućih odgovora.

Počinja da hoda, da govori, zauzima stotine nepotrebnih stavova pomoću kojih misli da će se izvući.

Ali, ne samo da se ne izvlači, već svoju situaciju još pogoršava. Što više govori, manje razumeva, i što više hoda, više u mestu tapka. Uskoro će zažaliti za svojim larvalnim životom, ali to neće priznati.

Pa ipak, postoje neka bića koja ne podležu zakonima evolucije, kojim se ne dešava neočekivan fatalni slučaj. To su kliničke biljke. One interesuju lekare. U stvari, ti slučajevi su ono što bismo mi voleli da budemo. Za loše funkcionisanje bi trebalo da bude odgovoran život.

*

Dan je bio sasvim običan. Ništa posebno se nije dogodilo. Roditelji su vršili svoj posao roditelja, deca su ispunjavala svoj dečiji zadatak, cev se koncentrisala na svoj poziv cilindra.

Pa ipak, bio je to najvažniji dan njenog postojanja. Da je takav bio, nikakvog traga nije ostalo. Uostalom, ne postoje ni arhive o tome kako je jednoga dana čovek, po prvi put, stao na dve noge, niti kako je, jednoga dana, čovek konačno shvatio smrt. Osnovni događaji u ljudskom životu prošli su gotovo neopaženo.

Odjednom, kuća poče da se tresе od urlanja. Majka i dadilja, u prvi mah prestravljene, počeše da traže izvor krikova! Da se u kuću nije uvukao neki majmun? Ili ludak koji je pobegao iz ludnice?

U očajanju, majka krenu u spavaću sobu. Ono što ugleda, zaprepasti je: Bog je sedeo u svom krevetu s ogradicom i urlikao je kako samo beba od dve godine ume da urliče.

Majka se približi mitološkoj sceni: nije mogla da prepozna ono što je dve godine za nju predstavljalo umirujući prizor. Oči Boga su do tada bile širom otvorene i nepomične, tako da se nametala njihova sivozelena boja; sada su joj zenice preplavile sve, oko je bilo crno kao izgoreli pejzaž.

Šta je to moglo da bude tako snažno pa da spali njegove blede oči i učini ih crnima kao ugalj? Šta je to toliko strašno moglo da se desi pa da ga probudi iz tako dugog sna i pretvori ga u mašinu za vikanje?

Jedna stvar je bila jasna: dete je bilo besno. Nekakav strašan bes ga je izvukao iz mrtvila i, mada mu poreklo niko prisutan nije znao, sudeći po njegovoj snazi, razlog mora da je bio veoma ozbiljan.

Zadivljena majka uze svoj izdanak u naručje, ali kako je svim svojim udovima lomatao i udarao je, odmah ga vrati u krevetac.

Zatim poče da trči po kući vičući: „Biljka nije više biljka“. Pozva oca da dođe na mesto čuda. Pozvaše i brata i sestru da se zadive pred svetim besom Boga.

Nakon nekoliko časova on prestade da urla, ali njegove oči ostadoše crne od besa. Ljudskom rodu koji se oko njega skupio, uputi vrlo ljutiti pogled. Zatim, iscrpen od silne ljutnje, ispruži se i zaspi.

Porodica zapljeska. Događaj je bio primljen kao divna novost. Dete je konačno oživelo.

Kako objasniti to rođenje, dve godine posle porođaja?

Niko od lekara ne uspe da pronađe ključ misterije. Kao da mu je bilo potrebno da još dve godine provede kao fetus, nošen van majčine utrobe, pa da bi postalo operativno.

Da, ali čemu taj bes? Jedini uzrok na koji se pomišljalo bio je mentalni poremećaj. Nešto se pojavilo u njegovom mozgu i ono to nije moglo da podnese. Siva materija se u jednoj sekundi pokrenula. Nervni poticaji su počeli da struje kroz nepomično meso. Njegovo telo je počelo da se kreće.

Tako se i najveća Carstva mogu srušiti, iz savršeno nepoznatih razloga. Divna, kao kipovi nepomična deca, za tren oka mogu da postanu drekavci. Najčudnije je što to očarava roditelje.

Sic transit tibi gloria.

Otac je bio uzbuđen kao da mu se rodilo četvrto dete.

Telefonirao je majci koja je živela u Briselu.

- Biljka se probudila! Sedni u avion i dođi!

Baka odgovori da će najpre dati da joj sašiju nekoliko novih kostima, pa će onda doći: bila je to vrlo elegantna žena. Zbog toga se njena poseta odloži za nekoliko meseci.

U međuvremenu, roditelji su počeli da žale za nekadašnjom biljkom. Bog nije prestajao da besni. Od straha da ih ne udari, flašicu su mu samo dobacivali. Ponekad je satima bio miran, ali šta je to nagoveštavalo, nije se znalo.

Novi scenario je bio sledeći: roditelji su koristili trenutak kada je beba bila mirna, uzimali je u naručje i spuštali u njenu ogradicu. Neko vreme bi tupo posmatrala igračke.

Potom, malo-pomalo, počela bi da oseća veliko nezadovoljstvo. Primitila je da ti predmeti postoje izvan nje i da im njena vlast nije potrebna. To joj se nije dopadalo i zato je vikala.

Osim toga, opazila je da usne roditelja i njihovih satelita proizvode precizno artikulisane glasove: taj postupak izgleda da im je omogućavao kontrolu nad stvarima, njihovo prisvajanje.

Htede da i ona učini isto. Imenovati svet, nije li to jedno od osnovnih prednosti božanstva? Prstom je pokazivala igračku i otvarala usta da bi označila njeno postojanje: ali glasovi koje je proizvodila nisu se spajali u celinu. To je najpre nju čudilo, jer je osećala da može da govori. Nakon trenutaka čuđenja, situacija joj se učinila ponižavajućom i nepodnošljivom. Zahvatio ju je bes i počela je da urliče od gneva.

Smisao krikova je bio:

- Vi pomerate vaše usne i iz njih izlazi govor! Ja pomeram svoje i iz njih izlazi neka buka! Ta nepravda je nepodnošljiva! Draću se sve dok se dranje ne pretvori u reči!

Tumačenje moje majke je bilo:

- Imati dve godine i još uvek biti beba, nije normalno. Svesna je zaostalosti i to je nervira.

Pogrešno: Bog se apsolutno nije osećao zaostalim. Ko kaže zaostalost, kaže poređenje. Bog se ne poredi. U sebi je osećao divovsku snagu i otkriće da ne može da je ispolji ga je vređalo. Usta su ga izdavala. Ni u jednom trenutku nije sumnjao u svoju božansku prirodu i neposlušnost sopstvenih usana ga je ljutila.

Majka se približi i vrlo razgovetno izgovori jednostavne reči:

- Tata! Mama!

Da mu predloži ovako glupave imitacije, stvarno ga je razbesnelo: zar nije znala s kim ima posla? Gospodar govora je bio on. Nikada se neće tako poniziti da ponovi „Mama“ i „Tata“. Da joj uzvрати uvredu, počeo je da se dere sve jače i sve ružnije.

Malo-pomalo, roditelji počеше da pominju svoje nekadašnje dete.

Da li su promenom nešto dobili? Imali su tajanstven i miran izdanak, a sada eto imaju malog dobermana.

- Sećaš li se kako je bila slatka naša Biljka, sa velikim, mirnim očima?

- I kako su nam noći bile spokojne!

Sa njihovim snom je bilo gotovo: Bog je bio oličenje besanice. Jedva da bi spavali i dva sata. A on, čim nije spavao, bes bi ispoljavao kricima.

- Hajde!, grdio je otac. Znamo da si provela dve godine dremajući, ali to nije razlog da sada ne dozvoljavaš nikome da spava.

Bog se ponašao kao Luj XIV: nije podnosio da neko spava ako on nije spavao, da jede ako on nije jeo, da hoda ako on nije hodao, da govori ako on nije govorio. Ovo poslednje ga je posebno izluđivalo.

Lekarima ovo novo stanje nije bilo ništa jasnije od prethodnoga: „patološku apatiju“ su zamenili za „patološku razdražljivost“, a da dijagnozu nisu nikakvom analizom objasnili. Bilo im je zgodnije da pribegnu zdravom narodskom razumu:

- To je da bi nadoknadilo dve prethodne godine. Vaše dete će se jednoga dana ipak smiriti.

„Ako ga pre toga ne bacim kroz prozor“, pomislila je očajna majka.

Kostimi moje bake behu spremni. Pošto ih složi u kofer, ode do frizera i sede u avion za Osaku koji je, 1970, od Brisla do pomenutog grada, leteo oko dvadeset sati.

Roditelji su je dočekali na aerodromu. Nisu se bili videli od 1967: grljenje sina, čestitanja snaji, divljenje Japanu.

Putem do planine, pričahu o deci: dvoje je divno, treće je problem. „Više nam ne treba!“ Baka ih smirivaše, sve će se srediti.

Lepotom kuće se oduševi. „Sasvim je japanska!“, uzviknu gledajući sobu s tatamijima i vrt koji je tog meseca februara već postajao beo od šljiva u cvatu.

Brata i sestru nije bila videla tri godine. Već sedam godina ima dečak i pet devojčica! Zatim zatraži da joj pokažu treće dete, koje nije nikada videla.

Ne htedoše da je sprovedu do jazbine čudovišta: „Prva nalevo, ne možeš je promašiti“. Izdaleka se čulo promuklo urlikanje. Baka izvadi nešto iz svoje putne torbe i hrabro krenu prema areni.

Dve i po godine. Krici, bes, mržnja. Svet je božjim rukama i glasu nedostupan. Oko njega su šipke kreveta-kaveza. Bog je zatočen. Hteo bi da nanosi štetu, ali ne uspeva. Sveti se lupajući nogama po čaršavu i ćebetu.

Iznad njega je ispucala tavanica koju zna napamet. Ona je njegov jedini sagovornik i zato njoj upućuje urlike prezira. Tavanicu to, naravno, uopšte ne dira. I to Boga ljuti.

Odjednom, vidno polje ispunjava neko nepoznato i neprepoznatljivo lice. Šta je to? Neko odraslo ljudsko biće, majčinog pola, po svemu

sudeći. Trenutak iznenađenja za kojim sledi dugo režanje nezadovoljstva.

Lice se osmehuje. Bogu je to poznato: pokušava da mu se ulaguje. Bez uspeha. Pokazuje zube. Lice kroz usta ispušta reči. Bog u letu sačekuje reči. Stisnutim pesnicama udara u glasove i nokautira ih.

Bog zna da će lice pokušati da mu pruži ruke. Na to je već navikao: odrasli uvek približavaju prste njegovom licu. Već odlučuje da ugrize kažiprst nepoznate. Priprema se.

I zaista, u vidnom polju se pojavljuje ruka, ali - zaprepašćenje! - među prstima je nekakav beličasti štapić. Bog to nije nikada video i zaboravlja da više.

- To je bela čokolada iz Belgije, kaže baka detetu koje nije poznavala.

Od svih reči, Bog razume samo „bela“: to mu je poznato, video je to na mleku i na zidovima. Ostale reči su nerazumljive: „čokolada“, i pogotovo „Belgija“. Štapić je već pored njegovih usana.

- To se jede, kaže glas.

Jesti: Bog to zna. To je nešto što često radi. Jesti, to je flašica, pire sa komadićima mesa, zgnječena banana sa struganim jabukama i sok od pomorandže.

Jesti, ima miris. Taj beličasti štapić ima miris koji Bog ne poznaje. Miriše lepše od sapuna i pomade. Istovremeno ga se plaši i želi ga. Krivi lice od gađenja i slini od želje.

U trenutku neočekivane hrabrosti, zahvata zubima tu novinu, grize je, ali nije nužno, jer se ona topi na jeziku, oblaže nepce, puni usta - čudo se desilo.

Naslada mu se u glavu penje, razdire mu mozak, ona proizvodi glas koji nikada do tada nije čuo:

- Ja sam! Ja živim! Ja govorim! Ja nisam ni „on“, ni „ono“, ja sam ja! Više nećeš morati da kažeš „on“ kada govoriš o sebi, moraćeš reći „ja“. Ja sam tvoj najbolji prijatelj: ja sam taj koji ti pruža zadovoljstvo.

Beše to trenutak moga rođenja, u dobi od dve i po godine, februara 1970, u brdima Kansaj, u selu Šukugava, naočigled moje bake po ocu, milošću bele čokolade.

U mojoj glavi, glas je sve jače i jače vikao:

- Dobro je, slatko je, meko je, hoću još!

Crveneći se, ponovo zagrizoh štapić.

- Zadovoljstvo je nešto divno, ono me uči da sam ja - ja. Ja sam središte zadovoljstva. Zadovoljstvo sam ja: dok bude zadovoljstva, biće i mene. Bez zadovoljstva neće biti mene, bez mene neće biti zadovoljstva!

Zalogaj za zalogajem, štapić je nestajao u meni. Glas je sve jače i jače vikao u mojoj glavi:

- Živela ja! Strašna sam kao užitak koji osećam i koji sam ja izmislila! Bez mene, čokolada je blok ničega. Ali kada ga stavim u usta, on postaje zadovoljstvo. Ja sam mu potrebna.

Ova misao se pretvarala u sve oduševljenija i oduševljenija zvučna podrigivanja. Širom sam otvarala oči, lupkala nogama od veselja. Osećala sam da se stvari utiskuju u jednom mekom delu mozga koji je zadržavao trag svega.

Komad po komad, čokolada je ušla u mene. Primetih tada da je na kraju te pokojne poslastice bila ruka i da je na kraju te ruke bilo telo sa dobrodušnim licem na vrhu. Glas u meni reče:

- Ne znam ko si, ali s obzirom na ono što si mi donela da jedem, mora da si dobra.

Dve ruke podigoše moje telo iz kreveta-kaveza i ja se nađoh u nepoznatom zagrljaju.

Roditelji ugledaše baku kako im nasmejana prilazi, noseći mirno i zadovoljno dete.

- Predstavljam vam moju veliku prijateljicu, reče pobedonosno.

Prepuštih se blago prebacivanju iz naručja u naručje. Otac i majka nisu mogli da se osveste od metamorfoze: bili su srećni i ljuti. Baki su postavljali pitanja. A ona je pazila da ne otkrije prirodu tajnog oružja kojemu je pribegla. Više je volela da događaj ostane obavijen misterijom. Posumnjali su da poseduje neka demonska svojstva. Niko nije predvideo da će se zver sećati svog egzorcizma.

Pčele znaju da jedino med daje larvama želju za životom. Da ih hrane pireom i kockicama mesa, ne bi rađale tako strasne proždrljivice. Moja majka je imala teoriju po kojoj je šećer odgovoran za sva zla ljudskog roda. Pa ipak, tom „belom otrovu“ (kako ga je nazivala) treba da bude zahvalna što joj treće dete ima prihvatljivu narav.

Ja sebe razumem. U drugoj godini sam izašla iz mrtvila da bih otkrila da je život dolina suza u kojoj se jedu kuvane šargarepe sa šunkom. Mora da sam imala osećanje da su me prevarili. Zašto da se čovek ubija da se rodi, ako ne da upozna zadovoljstvo? Odraslina su pristupačne hiljade vrsta užitaka, dok maloj deci samo poslastica može da otvori vrata naslade.

Baka mi je napunila usta šećerom: odjednom, besna životinja otkriva da je bilo opravdanja za toliku dosadu, da telo i duh služe da bi skakali od radosti i da, prema tome, ne treba prebacivati ni celom svetu ni sebi što je postojalo. Zadovoljstvo je iskoristilo priliku da imenuje svoje sredstvo: nazvalo ga je - ja; i to ime sam zadržala.

Odavno već postoji ogromna sekta budala koja suprotstavlja senzualnost i inteligenciju. To je začarani krug: lišavaju se užitaka da bi jačali svoje intelektualne sposobnosti, a rezultat je samo njihovo osiromašenje. Postaju sve gluplji i gluplji i to jača njihovo ubeđenje da su briljantni - jer svet ništa bolje nije izmislio od gluposti da bi čovek sebe ubedio da je pametan.

Naslada čini čoveka poniznim i zadivljenim pred onim što je izazvalo nasladu; zadovoljstvo budi duh i tera ga u virtuoznost i dubinu. Njegova magija je toliko snažna da je i u nedostatku naslade, već sama pomisao na nju dovoljna. Od trenutka kada se ta pomisao pojavi, čovek je spasen. Dok je pobednička frigidnost osuđena na slavljenje samo sopstvenog ništavila.

Po salonima susrećemo ljude koji se na sav glas hvale kako su se nekog užitka lišavali dvadeset i pet godina.

Susreću se i takvi prevashodni idioti koji sa ponosom pričaju kako nikada ne slušaju muziku, nikada ne otvaraju knjigu i nikada ne idu u bioskop. Ima i takvih koji misle da će, govoreći o svojoj apsolutnoj čednosti, izazvati divljenje. Pa i oni treba da se nečim hvale: biće im to jedino zadovoljstvo u životu!

*

Bela čokolada mi je poklonila identitet i istovremeno me snabdela memorijom: od februara 1970, sećam se svega. Čemu sećati se nečega što nije vezano za zadovoljstvo? Sećanje je jedan od najvažnijih saveznika uživanja.

U ovako preteranu tvrdnju - „sećam se svega“ - niko živ neće poverovati. To nije ni važno. Kako je reč o jednom sasvim neproverljivom iskazu uopšte ne vidim zašto bi bio verodostojan.

Naravno da se ne sećam roditeljskih briga, njihovih razgovora sa prijateljima, itd. Ali, u uspomeni sam sačuvala sve ono što je bilo važno: zelenilo jezera u kome sam naučila da plivam, miris bašte, ukus šljivovice koju sam krišom probala, i ostala intelektualna otkrića.

Pre bele čokolade ne sećam se ničega: preostaje mi jedino da se oslonim na svedočanstva mojih bližnjih i da pričama dam svoje tumačenje. Kasniji podaci dolaze iz prve ruke: one iste koja ih beleži.

Postala sam dete o kome sanjaju roditelji: mirno i istodobno živahno, ćutljivo i prisutno, smešno i promišljeno, zanesenjak i mudrica, poslušno i samostalno.

Baka i njene poslastice ostale su u Japanu svega mesec dana - ali to je bilo dovoljno. Za otkrićem zadovoljstva postala sam operativna. Ocu i majci je laknulo: nakon što su dve godine imali biljku, a potom šest meseci besnu zver, konačno imaju nešto manje ili više normalno. Počeše da me zovu mojim imenom.

Trebalo je, da upotrebim utvrđeni izraz, „nadoknaditi izgubljeno vreme“ (ja nisam mislila da je izgubljeno): ljudsko biće od dve i po godine, po pravilu treba da hoda i da govori. Shodno tome, najpre sam počela da hodam. Nikakva mudrost: trebalo je ustati, nagnuti se napred, održati se na jednoj nozi i drugom napraviti korak kao da plešeš.

Hodanje se pokazalo nepobitno korisno, jer je omogućavalo kretanje unapred, pri čemu se pejzaž video bolje nego kada se krećeš četveronoške. A kad hodaš, onda i trčiš: trčanje je bilo divan pronalazak jer si mogao da ga koristiš za sve moguće begove: uzmeš tako neki zabranjeni predmet i odneseš ga bežeći, a da te

niko ne vidi. Trčati je značilo ne biti kažnjen za dela koja najviše podležu ukoru. To je uopšte bio glagol drumskih razbojnika i heroja.

Govor je predstavljao problem dobrog ponašanja: koju reč najpre odabrati? Bila bih rado odabrala neku neophodnu reč kao što je „ušećereni kesten“ ili „piškiti“, ili pak neku lepu kao što je „točak“ ili „skoč“, ali sam osećala da bi to povredilo tuđu osetljivost.

Roditelji su sujeta vrsta: treba im servirati samo one najklasičnije, jer im to daje osećanje važnosti.

Nisam htela da se posebno ističem i zato sam, dakle, svečano i sa blaženim izrazom lica, po prvi put, uobličila glasove koje sam imala u glavi:

- Mama!

Ekstaza moje majke.

I, kako nije trebalo nikoga uvrediti, ubrzo sam dodala:

- Tata!

Razneženost oca. Roditelji se baciše na mene prekrivši me poljupcima. Pomislila sam kako im je lako ugoditi. Pokazali bi manje ushićenja i divljenja da sam progovorila rekavši: „Za koga su te zmije koje sikću na vašim glavama?“, ili: „ $E=mc^2$ “. Kao da su sumnjali u sopstveni identitet: zar nisu sigurni da se zovu Tata i Mama? Izgleda da im je bilo mnogo važno da im to potvrdim.

Bila sam ponosna na svoj izbor: zašto komplikovano kada može i jednostavno? Nijedna druga reč ih nije mogla ispuniti tolikom srećom. Pošto sam ispunila zadatak koji je od mene tražila pristojnost, mogla sam da se posvetim umetnosti i filozofiji: pitanje treće reči je bilo uzbudljivo na drugačiji način, zato što je trebalo da vodim računa samo o kvalitativnim kriterijumima. Ta sloboda je bila toliko opojna da sam bila zbunjena: užasno mi je mnogo trebalo da izgovorim treću reč. To je roditeljima samo laskalo: „Imala je potrebu da nas imenuje. To je bila njena jedina nužnost.“

Oni nisu znali da sam u glavi već odavno govorila. Tačno je da nije isto kada se stvari izgovore naglas: to izgovorenoj reči daje izuzetnu vrednost. Čovek oseća da je reč dirnuta, da to doživljava kao priznanje, da joj se time plaća dug, da je slavljena. Uobličiti reč „banana“ znači odati počast bananama svih vekova.

Razlog više za razmišljanje. Upustih se u intelektualno istraživanje koje je trajalo nekoliko sedmica. Na fotografijama iz tog perioda,

moje lice je toliko ozbiljno da je prosto komično. Ali to je zato što je moj unutarnji diskurs bio egzistencijalan: „Cipela? Ne, to nije najvažnije; i bez nje se može hodati. Papir? Da, ali on je isto toliko važan koliko i olovka. Čokolada? Ne, to je moja tajna. Morski lav? Morski lav je fantastičan, ispušta divne krikove, ali da li je ziasta bolji od čigre? Čigra je prelepa. Samo, morski lav je živ. Šta je bolje, čigra koja se vrti ili morski lav koji živi? U nedoumici sam, odustajem. Harmonika? Lepo zvuči, ali, da li je neophodna? Dvogled? Ne, zgodan je, ali ne služi ničemu. Ksilofon?...“

Majka je jednoga dana ušla u salon sa životinjom dugoga vrata i tankog i dugačkog repa koji se završavao utikačem. Pritisnula je neko dugme i životinja je krenula da jednolično i neisprekidano cvili. Glava se po podu mrdala tamo-amo i za sobom povlačila maminu ruku. Ponekad bi krenula napred na svojim šapama koje su bile točkici.

Nije to bio prvi put da vidi usisivač, ali do tada nisam razmišljala o njegovom postojanju. Četveronoške sam mu se približila, da budem na njegovoj visini: znala sam da uvek treba biti na visini onoga što ispitujemo. Pratila sam njegovu glavu, a onda sam položila obraz na tepih da osmotrim šta se dešava. Bilo je to pravo čudo: aparat je gutao sve materijalne realnosti koje su mu bile na putu i pretvarao ih u nepostojanje.

Nešto je zamenjivao za ništa: ova zamena je mogla da bude samo božansko delo.

Nejasno sam se prisećala da sam donedavno bila Bog. Ponekad sam čula u glavi neki veliki glas koji me je bacao u bezmeran mrak i govorio mi: „Seti se! u tebi živim ja! Seti se!“ Ne znam tačno šta sam o tome mislila, ali mi se moja božanstvenost činila sasvim moguća i sasvim prijatna.

Odjednom, susret sa bratom: usisivačem. Šta je moglo da bude više božansko od tog čistog i prostog uništavanja? Dobro, znala sam da Bog nema više šta da dokazuje, ali sam htela da posedujem moć stvaranja i takvih čuda, rešavanja takvih metafizičkih zadataka.

„*Anch'io sono pittore!*“, uzviknuo je Koređo otkrivši Rafaelove slike. Sa sličnim sam oduševljenjem htela da viknem: „I ja sam usisivač!“

U poslednjoj sekundi sam se setila da treba da budem obazriva: za okolinu sam znala samo dve reči, pa neću sada da izgubim

kredibilitet izbacujući nekakve rečenice. Ali koja će biti moja treća reč, to sam znala.

Bez odlaganja sam otvorila usta, i razlažući četiri sloga, izgovorila: „Usisivač!“

Majka je za trenutak zanemela, a potom je, ispustivši vrat cevi, otrčala da telefonira ocu:

- Izgovorila je treću reč!
- Koju?
- Usisivač!
- U redu. Postaće dobra kućna pomoćnica.

Mora da je bio malo razočaran.

Sa trećom reči sam preterala; kod četvrte sam mogla sebi da dozvolim da budem manje egzistencijalna. Smatrajući svoju dve i po godine stariju sestru dobrom osobom, odabrala sam njeno ime:

- Žilijet!, viknula sam gledajući je u oči.

Jezik ima ogromnu moć: čim sam naglas izgovorila njeno ime, odjednom smo se strašno zavrolele. Sestra me uze u naručje i čvrsto me zagrlila. Reč nas je, kao ljubavni napitak Tristana i Izolde, zauvek sjedinila.

Da za četvrtu reč odaberem ime mog brata, starijeg od mene četiri godine, uopšte nije dolazilo u obzir: to nevaljalo stvorenje je provelo jedno celo poslepodne čitajući na mojoj glavi Tintina. Obožavao je da me muči. Neću mu izgovarati ime, da bih ga kaznila. Tako neće sasvim postojati.

Sa nama je živela Nišio-san, moja japanska guvernanta. Ona je bila sušta dobrotica i znala je da me satima mazi. Govorila je samo svoj jezik. Razumela sam sve što je govorila. Moja peta reč je, dakle, bila japanska, jer sam je imenovala.

Četiri osobe sam nazivala njihovim imenom i svaka ponaosob je bila toliko srećna da više nisam sumnjala u važnost reči: ona je za njih bila dokaz da postoje. Zaključila sam da u to nisu bili sigurni, da sam im ja bila potrebna da to doznaju.

Govoriti je, dakle, značilo dati život? Nije bilo sigurno. Ljudi su oko mene govorili od jutra do sutra a da to nije imalo neke posledice dostojne divljenja. Za moje roditelje, na primer, govoriti je značilo formulisati sledeće:

- Dvadeset i šestoga sam pozvao XY.

- Ko su ti XY?

- Bože, Danijel, pa samo njih i znaš. S njima smo večerali već dvadeset puta.

- Ne sećam se. Ko su ti XY?

- Pa videćeš.

Nakon ovakvog razgovora, nisam imala utisak da su XY postojali više nego pre. Naprotiv.

Za moga brata i sestru, govoriti je bilo ovo:

- Gde je moja kutija „lega“?

- Nemam pojma.

- Lažeš! Ti si je uzela!

- Nije istina.

- Reci mi gde je?

A potom bi se potukli. Govoriti je bio preludij za bitku.

Kada mi je blaga Nišio-san govorila, najčešći razlog je bio da mi priča, sa japanskim smehom rezervisanim za užas, kako je njenu sestru, dok je još bila dete, pregazio voz na pruzi Kobe-Nišinomija. I svaki put kada bi ponovo pričala, reči moje guvernante su ubijale devojčicu. Govoriti je, dakle, bilo i sredstvo za ubijanje.

Ispitivanjem spasonosnog jezika drugih, došla sam do sledećeg zaključka: govoriti je čin koliko konstruktivan, toliko i destruktivan. Sa tim izumom treba biti vrlo oprezan.

Osim toga, primetila sam da postoji i bezazlena upotreba reči. „Lepo vreme, zar ne?“, ili: „Draga moja, nalazim da ste baš u formi!“, bile su fraze koje nisu proizvodile nikakav metafizički efekat. Mogli ste da ih izgovorite bez straha. Ili da ih uopšte ne izgovorite. A ako ste ih izgovarali, to je sigurno bilo da biste druge upozorili da ih nećete ubiti. Nešto kao vodeni pištolj moga brata; kada bi pucao u mene najavljujući: „Pan! mrtva si!“, mrtva nisam bila, već samo poprskana. Takvoj vrsti fraza se pribegavalo da bi se pokazalo da ti je u oružju slepi metak.

Što se tiče O.Š.T.R., [1](#) moja šesta reč je bila smrt.

*

U kući je vladala neka nenormalna tišina. Siđoh glavnim stepeništem da doznam šta se događa. U salonu ugledah oca kako plače: prizor nezamisiv koji nikada više nisam videla. Majka ga je držala u naručju kao nekakvu divovsku bebu.

Vrlo blago mi reče:

- Tvoj tata je izgubio mamu. Umrkla je tvoja baka.

Pokazala sam kako je to strašno.

- Naravno, nastavila je, ti ne znaš šta to znači, smrt. Imaš samo dve i po godine.

- Smrt!, potvrdila sam tonom sigurne činjenice bez pogovora, i izašla.

Smrt! Kao da ne znam! Kao da su me dve i po godine od nje udaljavale, a ne približavale! Smrt! Koje to bolje od mene znao? Pa, upravo sam sa značenjem te reči raskrstila! Ja koja sam ga produživala iza ljudskih granica, poznavala sam ga bolje od ostale dece. Zar nisam dve godine živela u komi, ukoliko je moguće u komi živeti? Šta drugo, dakle, oni misle da sam toliko dugo u kolevcu radila, ako ne umirala život, umirala vreme, umirala strah, umirala ništavilo, umirala mrtvilo?

Smrt, o tome sam imala priliku da mislim: smrt, to je bila tavanica. Kada tavanicu poznaješ bolje od samoga sebe, onda se to zove smrt. Tavanica je nešto što sprečava pogled da ide dalje, a misao da se uzdiže. Ko kaže tavanica, kaže podrum: tavanica je poklopac mozga. Kada dođe smrt, džinovski poklopac se spušta na vašu lobanjsku šerpu. Desilo mi se nešto neobično: to sam doživela na drugi način, u dobi kada je moja memorija mogla ako ne da se seća, a ono bar da sačuva neki nejasan utisak.

Kada metro izlazi ispod zemlje, kada se crne zavese razmaknu, kada gušenje prestane, kada nas jedino neophodne oči ponovo gledaju, to znači da se poklopac smrti podiže, to znači da naš lobanjski podrum postaje mozak na otvorenom.

Oni koji su na ovaj ili onaj način izbliza videli smrt i od nje se odvratili, u sebi nose sopstvenu Euridiku: znaju da u sebi imaju nešto što se isuviše seća smrti i da je bolje ne gledati je u lice. Ali, smrt je kao jazbina, kao soba sa navučenim zavesama, kao samoća,

istovremeno užasna i izazovna: u njoj bi se čovek mogao dobro osećati. Dovoljno je samo prepustiti se i ući u to unutarne prezimljavanje. Euridika je toliko zavodljiva da je čovek sklon da zaboravi zašto joj se treba odupirati.

A treba, iz jednog jedinog razloga, što je putovanje najčešće u jednom pravcu. Inače ne bi trebalo.

Sela sam na stepenište i mislila na baku i belu čokoladu. Ona je doprinela da se oslobodim smrti, a sada, posle kratkog vremena, na nju je došao red. Kao da je bila u pitanju trgovina: svojim životom je platila moj. Da li je znala?

Moja baka živi bar u mom sećanju. Ona je otvorila vrata moje memorije koja joj sada uzvraća: predvođena štapom čokolade kao nekakvim žezlom, u nju je ušla i u njoj živi. Ja joj tako vraćam ono što mi je poklonila.

Nisam plakala. Popela sam se u svoju sobu da se igram najlepšom igračkom na svetu: čigrom. Imala sam čigru od plastike koja je vredela sva čuda sveta. Zavrtela bih je i u nju satima piljila. Pred tim neprekidnim vrćenjem sam postajala ozbiljna.

Znala sam šta je smrt, ali da bih je razumela to mi nije bilo dovoljno. Htela sam da postavim stotinu pitanja. Problem je bio što sam službeno raspolagala sa šest reči, od kojih nula glagola, nula veznika, nula prideva: teško da se s tim mogu sročiti pitanja. Naravno da sam u glavi imala potreban rečnik - ali, kako da odjednom pređem od šest na hiljadu reči, a da ne otkrijem prevaru?

Na sreću je postojalo rešenje: Nišio-san. Govorila je samo japanski, što je ograničavalo razgovor sa mojom majkom. Pod zaštitom njenoga jezika, mogla sam da s njom krišom govorim.

- Nišio-san, zašto ljudi umiru?
- Pa ti govoriš?
- Da, ali nemoj to nikome reći. To je tajna.
- Roditelji bi bili srećni kada bi znali da govoriš.
- Hoću da ih iznenadim. Zašto ljudi umiru?
- Jer Bog tako hoće.
- Stvarno misliš?

- Ne znam. Videla sam tolike ljude kako umiru: moju sestru koju je pregazio voz, roditelje koji su za vreme rata poginuli u bombardovanju. Ne znam da li je to Bog hteo.

- Zašto onda čovek umire?

- Govoriš o baki? Kada ostariš, normalno je da umreš.

- Zašto?

- Kada mnogo živiš, umoriš se. Umreti za staru osobu je kao da ide na spavanje. To je dobro.

- A umreti kada nisi star?

- E, to ne znam zašto se dešava. Sve razumeš što ti kažem?

- Da.

- Znači da govoriš japanski pre francuskog?

- Ne, to je isto.

Za mene nisu postojali jezici, već jedan jedini, veliki jezik, čije varijante, japansku ili francusku, možeš da upotrebiš kad hoćeš. Do tada još nisam nikada čula neki jezik koji nisam razumela.

- Ako je isto, kako objašnjavaš što ja ne govorim francuski?

- Ne znam. Pričaj o bombardovanju.

- Jesi li sigurna da želiš to da čuješ?

- Da.

Priča je bila mučna. Godine 1945, imala je sedam godina. Jednog su jutra bombe počele da pljušte. Nije to bio prvi put da su se čule bombe u Kobeu, daleko od toga. Ali, tog jutra je Nišio-san osetila da će biti namenjene njenima i nije pogrešila. Ostala je ležeći na tatamiju, u nadi da će je smrt zateći na spavanju. Odjednom, tu odmah pored nje, čula se tako snažna eksplozija da je mala u prvi mah pomislila da je rasparčana u hiljadu komada. Odmah zatim, iznenađena što je živa, htela da proveri da li su joj udovi još uvek vezani uz telo, ali u tome ju je nešto sprečavalo: bilo je potrebno izvesno vreme da shvati da je zatrpana.

Onda je počela rukama da kopa, nadajući se da ide prema površini - u što nije bila sigurna. U jednom trenutku je u zemlji dodirnula ruku: nije znala kome ruka pripada, niti da li je još uvek deo nekog tela - jedino što je bilo sigurno jeste da je ruka bila mrtva.

Bila je pogrešila pravac. Prestala je da kopa ne bi li nešto čula: „Moram da idem prema glasu: tamo je život“. Čula je jauke i pokušala je da kopa u tom pravcu. Kao krtica.

- Kako si disala?, upitala sam je.

- Ne znam. Ali sam disala. Uostalom, i životinje koje dole žive dišu. Vazduh je teško prodirao, ali je prodirao. Hoćeš li nastavak?

Tražila sam da nastavi.

Nišio-san je, na kraju, izašla na površinu. „Tamo je život“, govorio joj je instinkt. Prevario ju je: tamo je bila smrt. Među ruševinama kuća nalazili su se komadi ljudskih tela. Pre nego što će naredna bomba eksplodirati i duboko je zakopati ispod ruševina, devojčica je prepoznala glavu svoga oca. Ispod prekrivača zemlje, najpre se pitala da li da tu i ostane: „Ovde sam najsigurnija i bar ne vidim užas“. Ali kako je počela da se guši, krenula je ponovo da kopa u pravcu galame, izvan sebe od pomisli na ono što će ponovo otkriti. Nije trebalo da se brine: napolju nije mogla ništa da vidi, jer čim bi promolila glavu, našla bi se četiri metra ispod površine.

- Ne znam koliko je sati to trajalo. Kopala sam i kopala, i svaki put kad bih se našla na površini, nova eksplozija bi me zatrpavala. Ne znam zašto sam se svaki put izvlačila, ali to je bilo jače od mene. Već sam znala da mi je otac mrtav i da nemam više kuću: nisam znala šta je sa majkom i braćom. Kada je kiša bombi prestala, začudila sam se što sam još uvek živa. Tražeći po ruševinama, malo-pomalo smo otkrivali leševe, cele ili raskomadane, onih koji su nestali - između ostalih moje majke i braće. Zavidela sam sestri koju je, dve godine ranije, pregazio voz jer je bila pošteđena ovog prizora.

Nišio-san je imala zaista lepe priče da mi priča: u njima su tela na kraju uvek bila raskomadana.

Kako sam svojoj guvernanti oduzimala sve više i više vremena, roditelji odlučiše da u službu uzmu još jednu Japanku. Dadoše oglas u selu Šukugava.

Nisu imali veliki izbor: javila se samo jedna gospođa. Bila je suprotnost prvoj. Nišio-san je bila mlada, blaga i dobra; dolazila je iz siromašne, narodske sredine i nije bila lepa. Kašima-san je imala pedesetak godina i njena lepota je, kao i njeno poreklo, bila aristokratska: njeno divno lice nas je sa prezirom gledalo. Pripadala je onom starom niponskom plemstvu koje su Amerikanci ukinuli 1945. Bila je više od trideset godina princeza i preko noći je ostala bez titule i bez novca.

Od tada se bavila služinskim poslovima, kakav smo joj i mi ponudili. Smatrala je da su svi belci krivi za njen pad i sve redom nas je mrzela. Njene savršeno fine crte lica i ohola mršavost ulivali su poštovanje. Roditelji su joj se obraćali s pažnjom dostojnom velike dame; sa njima nije razgovarala i radila je što je mogla manje. Kada bi majka od nje zatražila da joj pomogne u ovom ili onom poslu, Kašima-san bi uzdisala i pogledala je pogledom koji je značio: „Šta mislite ko sam ja?“

Druga guvernanta je sa prvom postupala kao da je pseto, ne samo zbog njenog skromnog porekla, već i zato što ju je smatrala izdajnikom koji saraduje sa neprijateljem. Sav posao je ostavljala Nišio-san koja je imala onaj nesrećni instinkt potčinjenosti prema gospodararu. I najmanju priliku je koristila da je grdi:

- Zar ne vidiš kako s njima razgovaraš?
- Sa njima govorim onako kako oni govore sa mnom.
- Nemaš ni trunke ponosa. Zar ti nije dovoljno što su nas onako ponizili 1945?
- Nisu bili oni.
- To je isto. Oni su bili američki saveznici.
- Za vreme rata su bili deca, kao i ja.
- Pa šta onda? Njihovi roditelji su bili naši neprijatelji. Mačke ne rađaju pse. Prezirem ih.
- Ne bi trebalo da to govoriš pred detetom, reče Nišio-san, bradom pokazavši na mene.
- Tom bebom?
- Razume što kažeš.
- Tim bolje.
- Ja malu volim.

Govorila je istinu: volela me je kao svoje dve kćerke, bliznakinje od deset godina, koje nikada nije zvala imenom jer ih nije razlikovala. Uvek im se obraćala sa *futago* i ja sam dugo vremena verovala da je ovo dvojno ime, ime jednog deteta, zato što je množinski oblik u japanskom jeziku često neodređen. Jednoga dana su devojčice došle kod nas i ona ih je iz daleka zvala: „Futago!“ Dotrčale su kao sijamski blizanci i onda sam shvatila značenje te reči. U Japanu, dvojništvo mora da je mnogo veći problem nego u drugim zemljama.

Vrlo brzo sam shvatila da sam zbog svog uzrasta imala poseban status. U zemlji Izlazećeg sunca, od rođenja do ulaska u dečiji vrtić dete je bog. Nišio-san se prema meni ponašala kao da sam božanstvo. Moj brat, moja sestra i *futago* su već bili prešli te svete godine: njima su se obraćali na običan način. Ja sam bila nešto drugo, bila sam *okosama*: poštovano dečije prevashodstvo, dete-gospodar.

Kada sam ujutro ulazila u kuhinju, Nišio-san bi se bacala ničice preda mnom, da bi bila na mojoj razini. Odbijala mi nije ništa. Kada bih izrazila želju da jedem iz njenog tanjira, što se često dešavalo jer sam više volela ono što je ona jela, ona svoj obrok nije više dodirivala: čekala je da ja dovršim i tek onda bi nastavljala, ukoliko sam bila toliko velikodušna da joj nešto ostavim.

Za vreme jednoga ručka, majka je primetila moje lukavstvo i jako me prekorila. Zatim je naredila Nišio-san da ne prihvata više moju tiraniju. Uzalud: čim je izišla, nastavila sam da jedem. I sa razlogom: *okonomiyaki* (palačinke sa kupusom, račićima i đumbirom) i pirinač sa *tsukemonom* (ren mariniran u žutoj salamuri), bili su primamljiviji od kockica mesa sa kivanom šargarepom.

Obroci su služeni na dva mesta: u trpezariji i u kuhinji. Grickala sam u prvoj, da bih mogla da ostavim mesta za drugo.

Ubrzo sam odabrala svoj tabor: između roditelja koji su sa mnom postupali kao sa bilo kim, i guvernante koja je od mene pravila božanstvo, oklevanju nije bilo mesta.

Biću Japanka.

*

Bila sam Japanka.

Sa dve i po godine, u provinciji Kansai, biti Japanka značilo je živeti u srcu lepote i obožavanja. Biti Japanka značilo je do prezasićenosti uživati u preterano mirišljavom cveću u bašti mokroj od kiše, sestiti na rub kamenog jezerca i posmatrati u daljini planine, velike kao unutrašnjost tvojih grudi, u srcu što duže slušati mistično pojanje prodavca slatkih krompira koji u sumrak prolazi kvartom.

Sa dve i po godine, biti Japanka je značilo biti izabranica Nišio-san. U svakom trenutku, kad god sam to od nje tražila, napuštala je posao, uzimala me u naručje, mazila me i pevala mi pesme koje su govorile o macama i trešnjama u cvatu.

Uvek je bila spremna da mi priča one njene priče o raskomadanim telima koje su me očaravale, ili pak legendu o veštici koja je u kazanu kuvala ljude i od njih pravila supu: njene divne bajke su me zanosile do zatupljenosti.

Imala je običaj da sedne i da me ljulja kao da sam lutka. Ja sam se pravila da patim samo da bi me ona tešila: Nišio-san me u mojim nepostojećim tugama dugo tešila i, igrajući moju igru, savršeno vešto je glumila da me žali.

Zatim je prstom sledila nežne oblike mojih crta, hvalila njihovu lepotu, za koju je govorila da je vrhunska: oduševljavala se mojim usnama, čelom, obrazima, očima, i zaključivala je da nikada nije videla boginju tako divnog lica.

I ostajala sam tako neumorno u njenom naručju, gde sam zauvek mogla da ostanem, potpuno predana njenom obožavanju.

I ona se predavala obožavanju mene, dokazujući tako veličinu moje božanstvenosti.

Sa dve i po godine, trebalo je da budem idiot pa da ne prihvatim da budem Japanka.

Nije bilo slučajno što sam ranije otkrila da govorim japanski nego svoj maternji jezik: kult moje ličnosti je imao lingvističke zahteve. Da bih saobraćala sa svojim vernicima, bio mi je potreban odgovarajući jezik. Vernici nisu bili mnogobrojni, ali su intenzitet njihove vere i važnost mesta koje su zauzimali u mom svetu, sasvim zadovoljavali. To su bili: Nišio-san, *futago* i prolaznici.

Kada sam šetala ulicom, držeći ruku glavne sveštenice moga obožavanja, sa veseljem sam očekivala odobravanja dokonih posmatrača: znala sam da ću od njih uvek čuti uzvike divljenja mom šarmu.

Pa ipak, ta religija mi se najviše dopadala između četiri baštenska zida: ona je bila moj hram. Ograđen komad zemljišta, zasađen cvećem i stablima - čovek nije mogao da izmisli bolje mesto za izmirenje sa vasionom.

Naš je vrt bio japanski, što će reći da je bio pleonastičan vrt. Nije bio zen, ali njegovo kameno jezerce, njegova strogost i način na koji je košena trava, govorili su o zemlji koja je, pomnije od ostalih, definisala vrt.

U njemu je geografski prostor verovanja u sebe dostizao najveći stepen gustine. Visoki zidovi sa japanskim crepovima šttili su me od pogleda laika i svedočili da se nalazimo u hramu.

Kada je Bogu potrebno mesto koje simboliše zemaljsku sreću, on se ne odlučuje ni za pusto ostrvo, ni za plažu sa finim peskom, ni za polje sa zrelim žitom, ni za planinsku zelenu ispašu; on bira vrt.

Delila sam njegovo mišljenje: to je najidealniji teren za vladanje. Podanici moje bašte su bile biljke koje su se, po mom naređenju, preda mnom rascvetavale. To je bilo prvo proleće mog postojanja i nisam mogla da zamislim da će ta vegetalna mladost doživeti vrhunac, a zatim kraj.

Jedne večeri sam stabljici sa pupoljkom rekla: „Procvetaj“. Sutradan sam ugledala beli božur u punom cvatu. Imala sam moć, tu nije bilo nikakve sumnje. Rekla sam to Nišio-san koja se složila.

Od rođenja moje memorije, u mesecu februaru, svet je bio u stalnom bujanju. Priroda se pridružila mom stupanju na vlast. Bašta je svakog dana bila bujnija nego prethodnog. Jedan cvet je venuo da bi se drugi, još lepši, rađao.

Kako mora da su mi ljudi bili zahvalni! Kako mora da im je život bio tužan pre mene! Jer, sve te bezbrojne lepote sam im ja donela! Zar je čudo što su me obožavali?

Nažalost, u ovoj apologetici je postojao jedan logički problem: Kašima-san.

Ona u mene nije verovala. Bila je jedina Japanka koja nije prihvatila tu novu religiju. Mrzela me je. Samo gramatičari mogu da budu toliko naivni da misle da izuzetak potvrđuje pravilo: ja to nisam bila, i slučaj Kašime-san me je zbunjivao.

Kada sam, na primer, odlazila u kuhinju za drugi obrok, nije mi dozvoljavala da jedem iz njenog tanjira.

Zapanjena tim bezobrazlukom, stavila sam ruku u njeno jelo: za to sam dobila šamar.

Zadihana sam otišla kod Nišio-san da plačem; nadala sam se da će kazniti bogohulnicu; od toga ne bi ništa.

- Nalaziš da je to normalno?, rekoh uvređeno.

- To je Kašima-san. Ona je takva.

Pitala sam se da li je taj odgovor prihvatljiv. Da li neko ima pravo da te udari samo zato što je „takav“? Tu je preterala. Već će platiti ta tvrdoglavica za odbacivanje mog kulta.

Poželela sam joj da joj vrt ne cveta. Nisam imala utisak da ju je to pomerilo. Zaključila sam da je ravnodušna na lepote botanike. Zapravo, ona nije ni imala svoj vrt.

Onda sam rešila da je zavedem i zato sam zauzela milostiviji stav. Prišla sam joj sa velikodušnim osmehom i, kao Bog Adamu na tavanici Sikstinske kapele, pružila ruku: okrenula se na drugu stranu.

Kašima-san me je odbacivala. Negirala me je. Kao što postoji Antihrist, ona je bila Antija.

Počela sam da je duboko žalim. To što me nije obožavala mora da je za nju bilo strašno! To se i videlo: Nišio-san i ostali vernici su zračili od sreće što me vole.

Kašima-san se nije prepuštala toj blagoj potrebi: to se i čitalo na njenom lepom licu, iz njenog izraza koji je bio sušta tvrdoća i odbijanje. Vrtela sam se oko nje pomatrajući je, u nadi da ću naći uzrok njene nenaklonosti prema meni. Moje ubeđenje da sam, od glave do pete, neosporno najveći dragulj planete, nije mi dozvoljavalo ni da pomislim da je greška u meni.

Razlog sam našla: posmatrajući je uporno, otkrila sam da pati od bolesti uzdržanosti. Kad god bi se ukazala prilika za veselje, uživanje, oduševljenje ili za zabavu, usta plemenite dame bi se stiskala, usne bi postajale ukočene: uzdržavala se.

Kao da zadovoljstvo nije bilo dostojno nje. Kao da je veselje za nju predstavljalo odricanje.

Pribegla sam nekim naučnim eksperimentima. Donela sam joj iz bašte najlepšu kameliju, naglasivši da sam je za nju ubrala: stisnuta usta, suvo „hvala“. Od Nišio-san sam zatražila da joj pripremi omiljeno jelo: pripremila joj je divan *chawan mushi* koji je progutala mrljaveći i prokomentarisala tišinom. Ugledavši dugu, odjurila sam da pozovem Kašimo-san, da joj se i ona divi: slegnula je ramenima.

U svojoj velikodušnosti, odlučih tada da joj priredim najdivniji prizor koji se mogao zamisliti. Obukoh odeću koju mi je poklonila Nišio-san: mali kimono od ružičaste svile ukrašen lokvanjima, uz to široki, crveni *obi*, lakirane *geta* i suncobran od crvenog papira oslikan jatima belih roda. Namazah usta maminim ružom i stadoh da se posmatram u ogledalu: bila sam, naravno, predivna. Niko neće moći da odoli ovakvoj pojavi.

Krenuh najpre da se prikažem mojim najodanijim vernicima koji me dočekaše uzvicima kakve sam očekivala. Vrteći se kao najpohlepniји leptir, dospela sam tako u vrt kome sam svoju lepotu ponudila u obliku frenetičnog i skakutavog plesa. Da bih ulepšala svoj izgled, ubrala sam džinovski božur i stavila ga na glavu, kao šešir cinober boje.

Tako okićena, prikazala sam se Kašimi-san. Uopšte nije reagovala.

To je potvrdilo moju dijagnozu: uzdržavala se. Jer, kako je mogla da ne usklikne ugledavši me? Za nju sam osećala ono što Bog oseća za grešnike: apsolutno sažaljenje. Jadna Kašima-san!

Da sam znala da postoji molitva, za nju bih molila. Ali nisam videla na koji bih način mogla tu problematičnu guvernantu da uklopim u svoju viziju sveta i to mi je smetalo.

Otkrila sam da moja moć ima granice.

*

Među prijateljima moga oca, bio je neki poslovan čovek, Vijetnamac, oženjen Francuskinjom. Zbog poznatih političkih problema u Vijetnamu godine 1970, taj čovek je morao hitno da se vrati u svoju zemlju. Sa sobom je poveo ženu, ali kako se nije usuđivao da povede i sina od šest godina, poverio ga je, na neodređeno vreme, mojim roditeljima.

Igo je bio dečak miran i rezervisan. Na mene je ostavljao dobar utisak sve do trenutka kada je prešao na stranu neprijatelja: moga brata. Ova dva dečaka su postala nerazdvojna. Da bih ga kaznila, nisam ga zvala imenom.

Na francuskom sam još uvek izgovarala vrlo malo reči, da bih kontrolisala utisak. To je postajalo neizdržljivo. Osećala sam potrebu da dreknem neke važne stvari, kao što je „Igo i Andre su zelene kake“. Nažalost, za moju okolinu ja nisam bila kadra da izgovorim tako rafinirane tvrdnje. Zbog toga sam se grizla, ali sam mislila da neće baš tako dugo čekati da i to čuju.

Ponekad sam se pitala zašto ne pokažem roditeljima šta umem da kažem: zašto se lišavati te sposobnosti? Nesvesno verna etimologiji reči „dete“, nejasno sam osećala da bih, govoreći, izgubila izvesne obzire koje ljudi imaju prema mudracima i debilima.

U južnom Japanu, april je mesec sladostrasno blag. Roditelji nas povedoše na more. Okean sam vrlo dobro poznavala, milošću zaliva Osake koji je, u ono vreme, bio prepun đubreta: plivati u njemu ili u podzemnom kanalu, bilo je isto. Krenusmo, dakle, na drugi kraj zemlje, u Totori, gde sam otkrila japansko more čija lepota me je očarala. Japanci za to more kažu da je muško, za razliku od okeana koji smatraju ženskim: to razlikovanje me je zbunilo. Ni dan danas ga nisam razumela.

Plaža Totorija je bila velika kao pustinja. Saharu sam prešla i stigla do ivice vode. I ona se plašila kao ja: kao stidljivo dete, stalno je išla napred-natrag. Ja sam je oponašala.

Svi moji su zaplivali. Majka me pozva da dođem, ali se nisam usuđivala, uprkos kolutu za plivanje. More sam gledala sa užasom i željom. Onda je mama došla po mene i odvukla me: tečnost me je objumila i izbacila na površinu. Vrisnula sam od zadovoljstva i zanosa.

Veličanstvena kao Saturn, sa kolutom umesto prstena, u moru sam ostala nekoliko sati. Trebalo me je silom izvući.

- More!

To je bila moja sedma reč.

Uskoro mi kolut nije bio potreban. Bilo je dovoljno koprcati se rukama i nogama i rezultat je bio nešto slično kao kad pliva kuće. Kako je to bilo zamorno, ostajala sam tamo gde sam mogla da dotaknem dno.

Jednoga dana se desilo čudo: ušla sam u more i krenuvši pravo prema Koreji, ustanovila sam da se dno ne spušta. Podiglo se za mene. Hrist je hodao po moru; ja sam učinila da se podigne morsko dno. Svako ima svoje čudo. Uzbudena, odlučila sam da tako hodam sve do kontinenta.

Gazeći prijatan, meki tepih, krenula sam u nepoznato. Hodala sam i hodala, udaljavajući se od Japana titanskim korakom i razmišljajući kako je fantastično posedovati takvu moć.

Hodala sam i hodala - i odjednom propala. Peščano dno koje me je do tada nosilo, odjednom se spustilo. Više ga nisam dodirivala. Voda me je progutala. Pokušala sam pokretima ruku i nogu da isplivam na površinu, ali samo što bih izvukla glavu, novi talas bi me gurnuo u more, kao mučitelj koji hoće da iz mene iznudi priznanje.

Shvatila sam da se utapam. Kad god bi mi glava bila iznad vode, videla bih plažu, koja mi je izgledala užasno daleko, roditelje kako dremaju i ljude koji me nepomično gledaju, verni starom japanskom principu da ne treba nikada spasti nekome život, jer bi to prisililo čoveka na preveliku zahvalnost.

Ta publika koja prisustvuje mojoj smrti, to je bio prizor još strašniji od mog umiranja.

Vikala sam:

- *Tasukete!*

Uzalud.

Rekla sam sebi da više nije vreme da se igram uzdržljivosti sa francuskim, pa sam prethodni krik prevela urlajući:

- U pomoć!

Možda je to bilo priznanje koje je more htelo da iznudi: da govorim jezik svojih roditelja. Ali, avaj, oni me ne čuše. Japanski posmatrači

su svoje pravilo neuplitanja toliko poštovali da nisu čak hteli da obaveste autore moga života. I ja sam ih gledala kako me sa pažnjom gledaju kako umirem.

Uskoro više nisam imala snage da pomeram udove i počela sam da tonem. Moje telo je kliznulo u more. Znala sam da su to poslednji trenuci moga života i nisam htela da ih propustim: pokušala sam da otvorim oči i ono što sam videla bilo je čudesno. Prodirući kroz gustinu mora, sunčeva svetlost beše lepša nego ikada, a talasanje vode je stvaralo svetlucave valove.

Očarana njima, zaboravila sam na strah od smrti. Činilo mi se da sam već satima tu.

Neke ruke me zgrabiše i izvukoše na površinu. Duboko sam udahнула i pogledala da vidim ko me je spasao: to je bila moja majka, sva u suzama. Odvela me je na plažu stežući me čvrsto na svom stomaku.

Umotala me je u peškir i snažno mi trljala leđa i grudi: izbacila sam mnogo vode. Zatim me je ljuljala, pričajući kroz suze:

- Igo te je spasao. Igrao se sa Andreom i Žilijet kada je, slučajno, ugledao tvoju glavu u trenutku kada je nestajala ispod vode. Došao je da mi kaže gde si. Da nije bilo njega, umrla bi!

Pogledala sam maloga Evroazijca, i svečanim tonom rekla:

- Hvala Igo, baš si dobar.

Smrtna tišina.

- Ona govori! Govori kao carica! klicao je od veselja otac, prešavši u tren oka od drhtanja u smeh.

- Ja već odavno govorim, rekoh, slegnuvši ramenima.

Voda je ispunila svoj plan: priznala sam.

Ispružena na pesku pored svoje sestre, pitala sam se da li sam srećna što nisam mrtva. Igoa sam gledala kao matematičku jednačinu: nema njega - nema mene. Nema mene: da li bi mi se to dopalo? „Ne bih bila tu da znam da li mi se dopada“, zaključih logički. Da, bila sam srećna što nisam mrtva da bih znala da li mi se to dopada.

Pored mene, slatka Žilijet. Iznad mene, divni oblaci. Ispred mene, predivno more. Iza mene, beskrajna plaža. Svet je bio lep: vredelo je živeti.

Po povratku u Šukugavu, odlučih da naučim da plivam. Nedaleko od kuće, u planini, nalazilo se jezerce koje sam nazvala Melo Zeleno Jezero. U njemu sam sama naučila veštinu plivanja riba, uvek sa glavom pod vodom, gledajući podvodne misterije čije mi je postojanje otkrilo moje utapanje.

Kada bih izronila, oko sebe bih videla planine pod šumom. Bila sam geometrijski centar kruga lepote koji nije prestajao da se širi.

Činjenica da sam bila na ivici smrti nije poljuljalo moje neformulisano ubeđenje da sam božanstvo. Po čemu su bogovi besmrtni? Zašto bi besmrtnost činila nekoga božanskim? Da li je božur manje divan samo zato što će uvenuti?

Pitala sam Nišio-san ko je Isus. Rekla mi je da ne zna tačno.

- Znam da je neki bog, usudila se. Imao je dugu kosu.

- Veruješ li u njega?

- Ne.

- Veruješ li u mene?

- Da.

- I ja imam dugu kosu.

- Da. Sem toga, tebe poznajem.

Nišio-san je bila osoba u redu: imala je dobre argumente.

Moj brat, moja sestra i Igo pohađali su američku školu koja se nalazila blizu planine Roko. Andre je, među školskim knjigama, imao jednu koja se zvala *My Friend Jesus*. Još nisam umela da čitam, ali je knjiga imala slike. Pred kraj, glavno lice je bilo na krstu i oko njega je bilo mnogo sveta koji ga je gledao. Taj crtež me je fascinirao. Pitala sam Igoa zašto je Isus okačen na krst.

- Da ga ubiju, odgovorio je.

- I to ubija ljude, kada ih stave na krst?

- Da. Zato što je zakovan za drvo. Ekseri ga ubijaju.

Objašnjenje mi se učinilo prihvatljivim. Nakon njega mi je prizor bio još strašniji. Isus je, dakle, umirao pred gomilom - i niko nije prilazio da ga spase! To me je podsećalo na nešto.

I ja sam bila u istoj situaciji: crkavaš gledajući ljude kako te gledaju. Bilo je dovoljno da neko priđe i iščupa eksere iz razapetog pa da ga spase: bilo je dovoljno da me neko izvuče iz vode, ili jednostavno upozori moje roditelje. U mom, kao i u Isusovom slučaju, posmatrači

su više voleli da se ne mešaju. Stanovnici mesta raspetoga sigurno su, imali iste principe kao i Japanci: spasti život ljudskog bića značilo bi učiniti ga robom preterane zahvalnosti. Bilo je bolje pustiti ga da umre nego lišiti ga slobode.

Nije mi padalo na um da pobijam tu teoriju; znala sam samo koliko je strašno osećanje da umireš pred pasivnim svedocima. Duboko sam saučestvovala sa Isusom, jer sam bila sigurna da shvatam koliko mora da je bio revoltiran u tom trenutku.

O toj priči sam htela da doznam nešto više. A, kako mi se činilo da je sva istina zatočena na četverougaoim listovima knjiga, odlučih da naučim da čitam. Najavih odluku: u brk mi se nasmejaše.

Pošto to niko nije ozbiljno shvatao, rešila sam da učim sama. Nisam videla u čemu je problem. Sama sam naučila i druge važne stvari: da govorim, da hodam, da plivam, da vladam i da se igram čigrom.

Učinilo mi se razumnim da počnem sa *Tintinom* zato što u njemu ima slika. Uzela sam jednog nasumce, sela na pod i počela da prevrćem strane. Ne bih nikako mogla da objasnim šta se desilo, ali u trenutku kada je krava izašla iz tvornice, kroz slavinu koja pravi kobasice, primetila sam da znam da čitam.

Pošto su drugi smatrali da je moja želja za čitanjem smešna, strogo sam pazila da im to čudo ne otkrijem. April je mesec kada u Japanu cvetaju trešnje. Četvrt je to uveče proslavljala uz *sake*. Nišio-san mi je dala jednu čašicu: urlikala sam od zadovoljstva.

*

Uspravljena na svom jastuku, držeći se za ogradu krevca, provela sam niz noći piljeći u oca i majku, kao da sam imala u planu da o njima pišem neku zoološku studiju. Za njih je to postalo mučno. Ozbiljnost moje kontemplacije ih je toliko zbunjivala da na kraju nisu više mogli da spavaju. Roditelji shvatiše da ne treba više da spavam u njihovoj sobi.

Smestiše me na neku vrstu tavana. Bila sam očarana. Tu sam mogla da istražujem nepoznatu tavanicu čije su mi se pukotine odmah učinile mnogo izražajnijima od vijuga onih koje sam gledala dve i po godine. Tu je bila i gomila predmeta koje sam mogla pogledom da ispitujem: sanduci, stara odeća, izduvani gumeni bazen, slomljeni reketi i druge divote.

Provodila sam fantastične besane noći zamišljajući šta se nalazi u kartonskim kutijama: sigurno nešto divno, inače ne bi bilo tako skriveno. Sići sa kreveta nisam mogla: ograda je bila suviše visoka.

Krajem aprila, jedna divna novina je uzбудila moj život: prozor moje sobe su noću počeli da ostavljaju otvoren. To je bilo čudesno: mogla sam da osluškujem zagonetno brujanje usnulog sveta, da ga tumačim, da mu dajem smisao. Moj krevetac sa ogradicom je bio smešten uza zid, ispod mansardnog prozora: jedne noći je vetar razmaknuo zavese i ja sam videla ljubičasto-crveno nebo. Pred otkrićem te boje ostala sam bez daha: nebo, znači, nije crno; to je bilo utešno.

Moj omiljeni glas je bilo daleko, prodorno ječanje nepoznatog psa koga sam nazvala Jorukoe, „večernji glas“. Njegovo ječanje je uznemiravalo kvart. Mene je privlačilo, kao neko melanholično pevanje. Kako sam želela da znam razlog tolikom očaju!

Blagost noćnog vazduha je curila kroz prozor i izlivala se na moj krevet. Ja sam je pila, od nje se opijala. Već to bogatstvo kiseonika bilo je dovoljno da obožavam ceo svet.

Za tih besanih noći punih raskoši, moja čula sluha i mirisa su radila do kraja. Htela sam da i moje oči sve vide. Taj prozorčić iznad mene je bio izazov.

Jedne noći nisam mogla da odolim. Popela sam se na ogradicu kreveta i, koliko god sam mogla, ispružila ruke: dospeše nekako do donjeg ruba prozora. Ohrabrena podvigom, uspela sam da svoje

slabo telo podignem do ruba. Oslonjena na stomak i laktove, konačno sam otkrila noćni pejzaž: klicala sam od divljenja pred mračnim planinama, teškim i veličanstvenim krovovima obližnjih kuća, svetlucanjem trešnjinih cvetova, tajanstvenošću mračnih ulica. Htedoh da vidim mesto gde Nišio-san suši veš, i dogodi se ono što je trebalo da se dogodi: pala sam.

Ali, desilo se čudo: refleksno sam razmakla noge pa su mi stopala ostala zakačena u uglovima prozora.

Noge su mi bile ispružene na limenom rubu krova, kukovi su počivali na oluku, trup i glava su visili u praznom.

Kada su prvi trenuci straha prošli, osetih se sasvim dobro na svojoj novoj osmatračnici. Sa zanimanjem sam posmatrala zadnji deo kuće. Zabavljala sam se njišući se sleva nadesno i prepuštala logističkom izučavanju svojih ispljuvaka.

Kada je majka ujutro ušla u sobu, kriknula je od užasa: ugledala je prazan krevet, razmaknute zavese na prozoru i moja zakačena stopala. Uхватivši me za listove nogu, uvukla me je *intra muros* i izudarala me po stražnjici kao nikada, ni pre ni posle.

- Ne smemo je više pustiti da sama spava. Suviše je opasno.

Odlučiše da potkrovlje bude bratova soba, a ja ću, umesto Andrea, deliti sobu sa svojom sestrom. To preseljenje mi je izmenilo život. Spavanje u istoj sobi sa Žilijet probudilo je moju strast za nju: u njoj smo ostale zajedno narednih petnaest godina.

Svoje nesаницe sam sada koristila za posmatranje sestre. Vile koje su se bile nagnule nad njenu kolevku podarile su je blagošću sna ili, jednostavno, blagošću: ni najmanje ometena mojim upornim pogledom, mirno je spavala snom koji je izazivao divljenje. Napamet sam znala ritam njenog disanja i ton njenih uzdaha. Niko kao ja ne poznaje tako dobro odmor druge osobe.

Dvadeset godina kasnije, naježila sam se čitajući ovu Aragonovu pesmu:

*K'o lopov se vratih kući a ti mila
U teškom spokoju cveća već se bila
Strah me tvoga muka ali ti lagano
Dišeš dok te grlim carstvo izmaštano
Tu sam pored tebe osmatrač kog muči*

*Zvuk koraka što ih odjek udvostruči
U dubini noći
Sa svakoga zida pogledom te pratim
A na šušanj lista premirem i patim
U dubini noći
Sad dok tu počivaš ja živim da plačem
Živim za tu strepnju od svega i svačeg
U dubini noći
O gazelo moja reci sutrašnjima
Da je ime Elze moj potpis u dnima
Ove mrkle noći.*²

Trebalo je samo Elzino ime zameniti Žilijetinim. Spavala je za nas obe. Ujutro sam ustajala sveža i raspoložena, odmorena snom svoje sestre.

*

Maj započe dobro.

Oko Malog Zelenog Jezera azaleje su pucale od cvatanja. Kao da je neka iskra potpalila barut, cela planina se razbuktala. Sada sam plivala u jarkoružičastoj boji.

Dnevna temperatura je stalno bila dvadeset stepeni: Raj. Upravo sam pomislila kako je maj divan mesec, kad odjednom izbi skandal: roditelji u vrtu posadiše banderu na čijem vrhu je, kao zastava na vetru, pucketala velika riba od crvenog papira.

Upitah u čemu je stvar. Objasniše mi da je to šaran kojim se slavi maj, mesec dečaka. Rekoh da ne vidim vezu. Odgovoriše mi da je šaran simbol za dečaka i da svaka porodica koja ima muško dete ističe pred kućom taj riblji lik.

- A koji je mesec devojčica?, upitah.

- Nema ga.

Ostadoh bez reči. Kakva je to strašna nepravda?

Moj brat i Igo me posprdno pogledaše.

- Zašto šaran za dečake?, nastavih.

- Zašto bebe uvek pitaju zašto?, odvратиše mi.

Okrenuh leđa, ubeđena da je moje pitanje bilo umesno.

Već ranije sam, naravno, primetila da postoji neka razlika među polovima, ali to me nije nikada pogađalo. Na svetu je bilo mnogo razlika: Japanci i Belgijanci (verovala sam da su svi belci Belgijanci, osim mene koja sam sebe smatrala Japankom), mali i veliki, dobri i zli, itd. Mislila sam da su žene i muškarci jedna od suprotnosti. Po prvi put sam naslutila da je u pitanju neki đavolski težak problem.

U bašti sam stala ispod bandere i posmatrala šarana. Po čemu on više podseća na moga brata nego na mene? I po čemu je muškost toliko sjajna da joj se posvećuje jedna zastava i jedan mesec - a *fortiori* mesec blagosti i azaleja? Dok se ženskosti ne posvećuje ni najmanji barjačić, ni jedan jedini dan!

Šutnula sam banderu, ali ona nije reagovala. Nisam više bila sigurna da volim mesec maj. Uostalom, japanske trešnje su već izgubile cvet: kao da je nastala neka prolećna jesen. Jedna svežina je uvenula i nisam primetila da je na obližnja dva grma uskrsla.

Baš je maj zasluživao da bude mesec dečaka: bio je to mesec opadanja.

Kao što bi car zahtevao da vidi pravoga slona, zatražila sam da vidim prave šarane.

Da u Japanu vidiš šarane, ništa jednostavnije od toga, *a fortiori* u maju. Taj spektakl je teško zaobići. Čim u nekom javnom parku ima malo vode, u njoj plivaju šarani. *Koi* ne služe za jelo - *sashimi* bi od njih bio pravi košmar - već da se gledaju i da im se divi. Otići u park i posmatrati ih, aktivnost je isto toliko civilizovana koliko i odlazak na koncert.

Sa Nišio-san sam otišla u botaničku baštu Futatabi. Hodala sam sa nosom u vazduhu, zbunjena sjajem ogromnih kriptomera, [3](#) prestravljena njihovom starošću: imala sam dve i po godine, a oni dvesto pedeset - bili su, doslovce, sto puta stariji od mene.

Futatabi je bio biljno svetište. Čak i kada živiš u srcu lepote, što je bio moj slučaj, ne možeš a da ne padneš na kolena pred lepotom te sređene prirode. Stabla su izgledala kao da su svesna svoje nadmoći.

Stigosmo do jezerceta. Najpre spazih neko vrenje boja. Na drugoj strani ribnjaka jedan bonze je upravo bio bacio zrnevlje: šarani su skakali da ga uhvate. Neki su bili ogromni. Pravi vodoskok boja u kome su se prelivale čeličnoplava i narandžasta, bela i crna, srebrna i zlatna. Zažmirivši, videla sam samo njihove boje koje su, svetlucave na svetlosti dana, izazivale u meni divljenje. Otvorivši oči, nisam mogla da ne vidim njihove teške siluete riba-divova, veštački preuhranjenih sveštenica.

U stvari, ličile su na neme, gojazne Kastafjore odevene u blistave haljine. Šarena odeća podvlači komičnost debeljuca, isto kao što šarene tetovaže još više ističu salo gojaznih. Ništa mi se nije činilo zdepastijim od tih šarana! Nisam bila nezadovoljna što su simbol dečaka.

- Žive više od sto godina, reče mi Nišio-san tonom dubokog poštovanja.

Nisam bila sigurna da je to nešto za pohvalu. Dugovečnost nije sama sebi cilj. Da kriptomer živi toliko značilo je jednom divnom plemstvu omogućiti odgovarajući zamah, značilo je pokloniti mu

dovoljno vremena da osnuje svoje carstvo, da izazove divljenje i strahopoštovanje koje pripada takvom spomeniku snage i strpljenja.

Živeti sto godina za šarana je značilo valjati se u svom masnom trajanju, značilo je svoje muljevito meso ribe iz stajaće vode prepustiti truljenju.

Ima nešto što je još odvratnije od mladog sala, a to je staro salo.

Mišljenje zadržah za sebe. Vratismo se kući. Nišio-san izvesti roditelje da su mi se šarani mnogo dopali. Umorna na samu pomisao da im iznesem svoje gledište, nisam je pobila.

Andre, Igo, Žilijet i ja kupali smo se zajedno. Dva žgoljava bednika na sve su ličila samo ne na šarane. To im nije smetalo da budu ružni. Možda je ta zajednička tačka bila povod za simboliku: imati nešto ružno. Devojčice ne bi mogla da predstavlja jedna tako odvratna životinja.

Zatražih od majke da me odvede u „apvarij“ (čudno je da nisam mogla da izgovorim akvarij) u Kobeu, jedan od najčuvenijih na svetu. Ta ihtiološka strast začudi roditelje.

Htela sam samo da vidim da li su sve ribe isto toliko ružne kao šarani. Dugo sam posmatrala faunu zastakljenih bazena: sve životinje su bile jedna ljupkija i lepša od druge. Neke su bile fantazmagorične kao apstraktna umetnost. Kao da je neki umetnik sa uživanjem stvarao svu tu, inače nenošljivu, lepotu koju, eto, one ipak nose.

Moj zaključak je bio neopoziv: od svih riba najništavnija - i to jedina koja je ništavna - bio je šaran. U sebi sam likovala. Majka primeti moje veselje: „Ova mala će studirati podmorsku biologiju“, objavi mudro.

Japanci su s pravom izabrali tu životinju da bude amblem ružnog pola.

Oca sam volela, Igoa sam podnosila - ipak mi je spasao život - ali brata sam smatrala pravom nesrećom. Njegova jedina ambicija je bila da me progoni: u tome je toliko uživao da je to za njega samo po sebi bilo cilj. Za njega je dan bio ispunjen samo ako bi uspeo da u meni satima izaziva bes. Kažu da su sva velika braća takva: trebalo bi ih utamaniti.

*

Sa junom je stigla vrućina. Sada sam uglavnom živela u vrtu koji sam, na svoju žalost, napuštala kada bih odlazila na spavanje. Banderu sa ribljom zastavom su uklonili već prvog dana tog meseca: slavljenje dečaka je prošlo. Za mene je to bilo kao da je srušen spomenik nekoga koga nisam volela. Gotovo je sa šaranima na nebu. I odjednom mi je mesec jun postao simpatičan.

Temperatura je sada dozvoljavala priredbe na otvorenom. Najaviše mi da smo svi pozvani da slušamo oca kako peva.

-Tata peva?

- Peva *no*.

- Šta je to?

- Videceš.

Nikada nisam čula oca da peva: vežbao je negde u kući gde ga nismo čuli, ili je to radio u svojoj školi sa učiteljem *noa*.

Dvadeset godina kasnije doznala sam kakvim je slučajem autor moga života, koji ničim nije bio predodređen za opersku karijeru, postao pevač *noa*. U Osaku je stigao 1967, u svojstvu belgijskog konzula. To je bilo njegovo prvo mesto u Aziji i taj mladi diplomata od trideset godina se odmah zaljubio u zemlju. Japan je postao i ostao ljubav njegovog života.

Sa zanosom novajlije, želeo je da otkrije sve divote Carstva. Kako još nije govorio jezik, jedna briljantna japanska prevoditeljka ga je svuda pratila. Bila je njegov vodič i upoznavala ga sa raznim oblicima nacionalnih umetnosti. Otkrivši njegovo široko interesovanje, palo joj je na um da mu pokaže jedan od manje pristupačnih dragulja tradicionalne kulture: *no*. U ono vreme i zapadnjaci su prema njemu bili zatvoreni i bili su više skloni *kabukiju*.

Odvela ga je, dakle, u uglednu školu *noa* u Kansaiju čiji učitelj je bio živuće Blago. Moj otac je imao utisak da se vratio hiljadu godina unazad. To osećanje se pogoršalo kada je čuo *no*: u prvom trenutku mu se učinilo da čuje potmula mrmljanja koja dopiru iz praistorije. Osetio je onu vrstu vesele neprijatnosti koju izazivaju rekonstrukcije praistorijskih scena u muzejima.

Malo-pomalo, shvatio je da je upravo suprotno, da je reč o suštoj prefinjenosti, krajnjoj stilizaciji i prosvećenosti. Ali da u tome vidi lepotu, bio je potreban jedan korak koji on još nije mogao da pređe.

Uprkos čudnim decibelima koji su ga plašili, zadržao je izraz prijatnosti i oduševljenja koji odgovara pravom diplomati. Sve do kraja melopeje koja je, naravno, trajala nekoliko sati, njegovim licem nije prošla ni senka dosade koju je osećao.

U međuvremenu, njegovo prisustvo je izazvalo zbunjenost u celoj školi. Stari učitelj *noa* mu je na kraju prišao i rekao:

- Poštovani goste, ovo je prvi put da jedan stranac kroči u ovaj prostor. Mogu li da zatražim vaše mišljenje o pevanju koje ste čuli?

Prevoditeljka obavi svoju dužnost.

Zbunjen svojim neznanjem, otac je krenuo sa lepim klišeima o tome kolika je važnost kulture predaka, o bogatstvu umetničke baštine ove zemlje, i ostalim budalaštinama koje su bile jedna dirljivija od druge.

Zapanjena prevoditeljka odluči da tako glup odgovor ne prevede. Ova obrazovana Japanka zameni, dakle, mišljenje autora svojih dana svojim, i izrazi ga biranim rečima.

Dok je „prevodila“, stari učitelj je sve više i više širio oči. Šta! Taj bezazleni belac koji tek što je stigao i po prvi čuo *no*, već razume suštinu i suptilnost te vrhunske umetnosti!

Pokretom neverovatnim za jednog Japanca, *a fortiori* za živuće Blago, on svečano prihvati ruku stranca i reče:

- Poštovani goste, vi ste mudrac! Izuzetno biće! Morate postati moj učenik!

I kako je moj otac izvanredan diplomata, posredstvom dame, spremno odgovori:

- To je bila moja najveća želja.

U tom trenutku nije sagledao posledice svoje pristojnosti, jer je pretpostavljao da će se stvar zaustaviti na izgovorenom. Ali stari učitelj bez odlaganja mu naredi da za dva dana dođe na prvi čas u školu, u sedam ujutro.

Svaki čovek zdravog razuma bi već sutradan, preko svoje sekretarice, telefonom sve otkazao. Autor svojih dana, međutim, prekosutra je ustao u zoru i u određeno vreme došao. Poštovani profesor nije ni najmanje bio iznenađen; bez i trunke popustljivosti, primenio je svoju strogu nastavu, smatrajući da jedan tako obdaren duh zaslužuje čast da se s njime najstrože postupa.

Na kraju lekcije, moj siroti otac je bio sasvim iscrpen.

- Vrlo dobro, rekao je stari učitelj. Dođite sutra u isto vreme.

- Ali... u konzulatu počinjem da radim u osam i trideset.
- Nema problema. Dođite onda u pet ujutro.

Očajan, učenik poslušao. Dolazio je u školu svakog jutra u to neljudsko vreme za nekoga ko je već imao svoj stalni posao, osim za vikend, kada je mogao sebi da dozvoli luksuz lenčarenja i da krene na čas koji je počinjao u sedam ujutro.

Pod tim spomenikom japanske kulture, gde su hteli da ga uvuku, belgijski učenik se osećao zgnječeno. On koji je, pre dolaska u Japan, voleo nogomet i biciklizam, pitao se kakvom se to nezgodnom omaškom slučaja našao u situaciji da svoju egzistenciju žrtvuje na oltaru jedne tajnovite umetnosti. To mu je odgovaralo koliko jansenizam bonvivanu ili askeza proždrljivcu.

Ali se varao. Stari učitelj je imao savršeno pravo. Uskoro je u širokim grudima stranca pronašao prvoklasan organ.

- Vi ste izuzetan pevač, rekao je mom ocu koji je u međuvremenu naučio japanski. Da bismo upotpunili obuku, naučiću vas da plešete.

- Da plešem? Ali, poštovani učitelju, pogledajte me!, promuća Belgijanac, pokazujući svoju krupnu, zdepastu siluetu.

- Ne vidim gde je problem. Čas igranja počinjemo sutra ujutro u sedam.

Kada se sutradan čas završio, došao je red i na učitelja da ostane zapanjen: uprkos tročasovnom strpljenju, iz autora mojih dana nije uspeo da izvuče ni najmanji pokret koji nije bio dramatično nespretan i blesav.

Učtiv i rastužen, živuće Blago zaključio rečima:

- Za vas ćemo napraviti izuzetak. Bićete pevač *noa* koji ne igra.

Kasnije, umirući od smeha, stari učitelj nije propuštao priliku da svojim horskim pevačima ispriča na šta je ličio jedan Belgijanac pokušavajući da nauči ples lepeze.

Loš igrač je ipak postao umetnik, ako ne baš sjajan, a ono bar prilično dobar. Kako je bio jedini stranac na svetu koji je posedovao taj, u Japanu je postao slavan pod imenom koje mu je i dalje ostalo: „pevač *noa* plavih očiju“.

Za pet godina svog konzulovanja u Osaki, on je svakoga dana u zoru odlazio kod poštovanog profesora, na čas koji je trajao tri sata. Među njima se razvilo divno prijateljstvo i uzajamno divljenje kakvo u zemlji Izlazećeg Sunca vezuje učenika i *senseija*.

Kada sam imala dve i po godine, o ovoj priči nisam ništa znala. Nisam imala pojma kako moj otac provodi dane. Uveče se vraćao kući. Odakle je dolazio nisam znala.

- Šta radi tata?, pitala sam jednoga dana mamu.

- On je konzul.

Još jedna nepoznata reč čije ću značenje na kraju ipak doznati.

Stiže i dan najavljene priredbe. Svoje troje dece i Iga u hram povede majka. Ritualna scena *noa* je bila postavljena na otvorenom, u parku svetiliša.

Kao i ostalim gledaocima, dadoše nam tvrde jastuke za klečanje. Prostor je bio lep i ja sam se pitala šta sad treba da se desi.

Opera započe. Ugledah oca kako sa potrebnom sporošću ulazi na scenu. Na sebi je imao veličanstven kostim. Bila sam ponosna što imam tako lepo odevenog roditelja.

Zatim poče da peva. Uzdržala sam se da ne pokažem užas. Kakvi su to čudni i strašni zvuci koji izlaze iz njegovog trbuha? Kakav je to nerazumljiv jezik? Zašto se očev glas pretvorio u tu neprepoznatljivu tužbalicu? Šta mu se desilo? Došlo mi je da plačem, kao pred nekim nesrećnim slučajem.

- Šta je tati?, šapatom sam pitala majku koja mi je naredila da ćutim.

Zar je to pevanje? Kada mi je Nišio-san pevala pesmice meni se to dopadalo. A to, ti šumovi koji su izlazili iz usta moga oca, nisam znala da li mi se dopadaju; znala sam samo da sam bila preplašena, da sam osetila paniku i da sam htela da budem negde drugde.

Kasnije, mnogo kasnije, naučila sam da volim *no*, da ga obožavam, kao i autor mojih dana koji je trebalo da nauči da ga peva da bi ga ludo zavoleo. Ali neupućen i iskren gledalac koji po prvi put čuje *no*, može da oseti samo duboku neprijatnost, kao stranac koji za tradicionalni japanski doručak prvi put jede trpku šljivu mariniranu u soli.

To popodne je za mene bilo strašno. Početni strah je zamenila dosada. Opera je trajala četiri sata i za to vreme se doslovce ništa nije događalo. Pitala sam se zašto smo tu. I izgleda da nisam bila sama. Igo i Andre su pokazivali da se gnjave. Što se tiče Žilijet, ona

je jednostavno na jastuku zaspala. Zavidela sam toj srećnici. I majka je s mukom prikivala zevanje.

Klečeći, jer nije umeo da pleše, otac je psalmodijao svoju beskonačnu melopeju. Pitala sam se šta se dešava u njegovoj glavi. Naokolo, japanska publika je slušala bez uzbuđenja, znak da je dobro pevao.

Sa zalaskom sunca, spektakl se konačno završi. Belgijski umetnik se diže i napusti scenu, brže nego što je tradicija dozvoljavala; iz jednog tehničkog razloga: za japansko telo, ostati klečeći nekoliko sati ne predstavlja nikakav problem; ali očeve noge su bile sasvim utrnule. Jedino što je mogao da učini bilo je da otrči prema kulisama i da se, daleko od pogleda ljudi, sruči. U svakom slučaju, kada je reč o *nou*, pevač se nikada ne vraća na pozornicu da bi primio aplauz koji inače nikada nije izdašan. Uputiti ovacije umetniku, kada bi se i vratio na pozornicu, bilo bi krajnje vulgarno.

Uveče me je otac upitao šta mislim o predstavi. Odgovorila sam pitanjem:

- Je li to znači da si konzul? Da pevaš?

Nasmejao se.

- Ne, nije to.

- Šta je onda konzul?

- Teško je objasniti. Reći ću ti kad odrasteš.

„Tu se nešto krije“, pomislila sam. Mora da se bavi sumnjivim poslovima.

*

Kada sam držala otvorenog *Tintina* na kolenima, niko nije znao da čitam. Mislili su da se zadovoljavam gledajući slike. U potaji sam čitala Bibliju. Stari zavet nisam razumela, ali u Novom je bilo stvari koje su mi nešto kazivale.

Obožavala sam deo u kome Isus oprašta Mariji Magdaleni, mada prirodu greha nisam razumela. Ali, taj detalj mi nije bio važan; volela sam što se bacila na kolena i što mu svojom dugom kosom trlja stopala. Htela sam da i meni to neko radi.

Vrućina je naglo stigla. Sa kišnom sezonom stigao je jul. Kiša je padala skoro svaki dan. Mlaka i lepa kiša mi se odmah dopala.

Obožavala sam da ceo dan provodim na terasi i gledam kako se nebo okomljuje na zemlju. Prebrojavajući bodove, igrala sam se sudije ove kosmogonične utakmice. Oblaci su bili daleko uzbudljiviji od zemlje, mada je na kraju uvek pobeđivala zemlja, jer je bila šampion inercije. Čim bi videla da pristižu divni, teški oblaci prepuni vode, prežvakavala bi svoj lajtmotiv:

- Hajde, mlati me, sruči na mene svu zalihu municije, što možeš jače, smrvi me, ništa neću reći, neću ječati, niko nije izdržljiv kao ja, i kada te više ne bude, zato što si suviše pljuvala po meni, ja ću još uvek biti ovde.

Ponekad bih napuštala sklonište i odlazila da legnem na žrtvu i delim njenu sudbinu. Odabirala sam najfascinantniji trenutak, trenutak pljuska - poslednjeg pesničenja, poslednje faze borbe, kada ubica udara pravo u lice, ritmom grada koji ne prestaje, uz odjeke praska smrskavanja kostiju.

Nastojala sam da ne zatvorim oči, da bih neprijatelja gledala u lice. Njegova lepota je bila stravična. Bila sam tužna, jer sam znala da će pre ili kasnije izgubiti. U ovom dvoboju sam odabrala tabor: prodala sam se protivniku. Iako sam živela na Zemlji, bila sam za oblake: bili su toliko privlačniji. Zbog njih bih bila spremna na izdaju.

Nišio-san me je terala da se sklonim pod krov terase.

- Luda si. Razbolećeš se.

Dok je sa mene svlačila mokru odeću i trljala me umotanu u peškir, gledala sam vodenu zavesu koja je nastavljala svoj uzaludan posao:

uništavanje Zemlje. Imala sam utisak da se nalazim u džinovskom *car-washu*.

Dešavalo se da kiša povede. Ova prolazna pobeda se zvala poplava.

U četvrti dođe do porasta vode. Ta vrsta fenomena se u Kansaiju dešavala svakoga leta i stoga nije smatrana katastrofom: bio je to predvidljiv ritual za koji se unapred pripremalo, otvaranjem *o-misao* (časnih kanala) po ulicama, na primer.

Automobil je trebalo voziti polako da bi se izbeglo snažno prskanje. Meni se činilo da sam na brodu. Sezonom kiša sam bila ushićena iz više razloga.

Malo Zeleno Jezero se skoro udvostručilo i potopilo okolne azaleje. Imala sam dva puta više mesta za plivanje i bilo mi je prijatno čudno osećanje kada bih pod nogom osetila rascvetali žbun.

Jednoga dana, da bi iskoristio trenutni prestanak kiše, otac odluči da prošetna našom četvrti.

- Hoćeš li sa mnom?, upita me, pruživši ruku.

To se ne odbija.

Krenusmo, dakle, poplavljenim ulicama. Obožavala sam da šetam sa ocem koji me je, utonuo u svoje misli, puštao da radim sve gluposti koje sam htela. Majka mi ne bi nikada dozvolila da spojenih stopala skačem u potočićima uz rub ulice i da kvasim haljinu i očeve pantalone. On to nije ni primećivao.

Naša četvrt je bila prava japanska, mirna i lepa, oivičena zidovima sa japanskim crepovima na vrhu, iza kojih su provirivale grane ginkovih stabala. U daljini, uličica je postajala vijugav planinski puteljak koji je vodio do Malog Zelenog Jezera. To je bio moj svet: samo tu, i jedino tada u svom životu, osećala sam se zaista kod kuće. Da bih držala očevu ruku, moja je bila u vazduhu. Sve je bilo na svom mestu, počevši od mene, kad odjednom primetih da mi je ruka prazna.

Pogledah pored sebe: nije bilo nikoga. Samo trenutak pre, u to sam bila sigurna, tu je bio moj otac. Bilo je dovoljno da za tren okrenem glavu pa da postane bestelesan. Nisam ni primetila kada je ispustio moju ruku.

Uhvati me neizreciv strah: kako je moguće da jedan čovek tako nestane? Zar su ljudska bića tako nestalna da ih bez razloga i objašnjenja možemo izgubiti? Da li može takav ljudski spomenik da u tren oka nestane?

Odjednom, začuh očev glas koji me zove - iz groba, bez ikakve sumnje, jer sam uzalud gledala naokolo, nigde ga nije bilo. Njegov glas kao da je prešao ceo svet pre nego što će do mene dopreti.

- Tata, gde si?
- Tu sam, odgovori on mirno.
- Gde tu?
- Ne miči se. Pogotovo ne tamo gde sam ja bio.
- A gde si ti bio?
- Jedan metar desno od tebe.
- Šta ti se desilo?
- Ispod tebe sam. Pao sam u otvorenu kanalizaciju.

Pogledala sam pored sebe. U sredini ulice, koja se bila pretvorila u reku, nisam primećivala nikakav otvor. Ali, kada bi se bolje pogledalo, video se kao neki kovitlac koji je trebalo da označi otvor kanalizacije.

- Ti si u *miso*, tata?, pitala sam smejući se.
- Jesam, mila, reče vedro da me ne uplaši.

Nije trebalo: bilo bi bolje da me je uznemirio. Uplašena nisam uopšte bila. Ta epizoda mi se učinila krajnje komičnom i nisam videla u čemu je opasnost. Gledala sam rupu sa vodom koja ga je progutala i čudila se kako može da govori kroz taj tečni zid: htela sam da siđem i da vidim to njegovo vodeno mesto.

- Je li ti dobro tu gde si, tata?
- Idi kući i reci mami da sam u kanalizaciji, važi?, upita toliko hladnokrvno da nisam shvatila hitnost moje misije.
- Idem.

Okrenuh se i stadoh da skakućem.

Odjednom, nasred puta se zaustavih, ošinuta očevim činjenicom: a ako je to posao moga oca? Pa da, naravno! Konzul znači čistač kanala. Nije hteo da mi objasni jer nije bio ponosan na svoju profesiju. Pravi se tajanstven!

Smejala sam se: na kraju sam razjasnila misteriju očevih aktivnosti. Svako jutro je rano odlazio i vraćao se uveče, a da nisam znala gde

je išao. Sada znam: dan je provodio u kanalizaciji.

Promislivši malo, bila sam zadovoljna što moj otac radi nešto u vezi sa vodom - jer, iako prljava, nije time bila manje voda, a taj element je moj prijatelj, onaj koji mi najviše liči, u kome se najbolje osećam, mada sam se u njemu skoro udavila. Nije li, uostalom, bilo logično što sam skoro umrla u elementu koji je najbolje govorio moj jezik? Tada još nisam znala da su prijatelji najbolji potencijalni izdajnici, ali sam znala da su najprivlačnije stvari obavezno i najopasnije, kao, recimo, suviše se nagnuti kroz prozor, ili leći nasred ulice.

Ove zanimljive misli izbrisaše čak i sećanje na zadatak koji mi je dao radnik u kanalizaciji. Uz rub uličice počeh da se igram, da skakućem spojenih stopala, u pravim bujicama, pevajući usput pesmice koje sam izmišljala; na jednom zidu primetih mačku koja se, od straha da se ne ukvasi, nije usuđivala da pređe na drugu stranu: uzeh je u naručje i spustih na drugi zid, držeći joj usput predavanje o zadovoljstvima plivanja i prednostima koje bi iz njega mogla da izvuče. Mačor pobeže ne rekavši ni hvala.

Otac je odabrao čudan način da mi otkrije svoje zanimanje. Umesto da mi lepo objasni, odveo me je na svoje radno mesto u koje se, da bi ublažio utisak, kriomice bacio. Vražji tata! Mora da je tu i vežbao svoj *no*, zato ga nisam nikada čula da peva.

Sedeći na pločniku, od listova ginka napravila sam čamac i puštala ga niz struju. Zatim sam skakućući nastavila dalje. Čudni su ti Japanci kojima je za kanalizaciju bio potreban jedan Belgijanac! Verovatno se u Belgiji nalaze najbolji radnici te vrste. Uostalom, sve to nije više bilo važno. Idućeg meseca će biti moj rođendan, tri godine: kada bih samo mogla da dobijem tog slona od pliša! Nekoliko puta sam napravila aluziju da bi roditelji razumeli moju želju, ali taj svet je ponekad glup.

Da nije bila poplava, mogla sam da se igram moje omiljene igre, koju sam zvala „izazov“: sastojala se u tome da legnem nasred ulice, da u sebi pevam neku pesmu i tako, nepomična, ostanem sve do kraja pesme, ma šta da se desi.

Uvek sam se pitala da li bih tako ostala u slučaju da prođe neki auto: da li bih imala petlju da ostanem na mestu? Na tu pomisao mi je srce jako lupalo. Nažalost, kada sam u retkim prilikama uspevala

da izbegnem nadzor odraslih da bih se igrala „izazova“, nijedan auto nije prolazio. Na moje naučno pitanje nisam, dakle, dobila odgovor.

Nakon tih mnogostrukih mentalnih, fizičkih, podvodnih i pomorskih avantura, stigoh kući. Zaustavih se na terasi i stadoh besomučno da vrtim čigru. Koliko sam vremena tako ostala, ne znam.

Na kraju me majka ugleda.

- Ah, vratili ste se, reče.
- Ja sam se vratila sama.
- A gde je ostao tvoj otac?
- Ostao je da radi.
- Otišao je u konzulat?
- U kanalizaciji je. Čak mi je rekao da ti to kažem.
- Šta?

Majka uskoči u automobil naredivši mi da je vodim do dotičnog otvora.

- Konačno ste tu!, zastenja.

Pošto nije uspela da ga izvuče na površinu, pozva u pomoć nekoliko suseda, među kojima se jedan setio da donese kanap i baci ga u *miso*. Nekoliko snagatora ga izvukoše. U međuvremenu se obrazovala grupa koja je gledala kako se „iz morske pene“ pojavljuje Belgijanac. I vredelo je da se gleda: kao što postoji Sneško, za njega se moglo reći da je Blatnjavko. A i smrad je bio odgovarajući.

Videvši opšte čuđenje, shvatila sam da autor mojih dana nije radio u kanalizaciji, već da je u pitanju bio nezgodan slučaj. Bila sam pomalo razočarana, ne samo zato što mi je bila prijatna pomisao da neko u porodici radi u otpadnim vodama, već što sam objašnjavanje značenja reči „konzul“ morala da vratim na početnu tačku.

Tog dana nam bi zabranjeno da se šetamo ulicama dok poplava traje.

Kada bez prestanka pada kiša, najidealnije je da čovek ide da pliva. Lek protiv vode je mnogo vode.

Zato sam provodila vreme u Malom Zelenom Jezeru. Nišio-san me je svakoga dana vodila tamo, držeći čvrsto kišobran: i dalje je bila na strani suvoga. Ja sam, od samog početka, odabrala suprotnu stranu: iz kuće sam izlazila u kupaćem kostimu da bih bila mokra pre nego

što počnem da plivam. Moja deviza je bila: ne sačekati nikada da se osušim.

Zagnjurila bih se u jezero i nisam više izlazila. Najlepši trenutak je bio pljusak: tada bih na površini ležala kao daska i prepuštala se veličanstvenom okomitom tušu. Svet je padao na celo moje telo. Otvarala sam usta da bih progutala njegov slap i nisam odbijala nijednu kap od svega što mi je nudio. Svet je bio širina, a ja sam bila dovoljno žedna da ga pijem do poslednjeg gutljaja.

Voda ispod mene, voda iznad mene, voda u meni - voda, to sam bila ja. Nije bez razloga moje ime, na japanskom, sadržavalo kišu. Nalik na nju, osećala sam se dragocenom i opasnom, bezopasnom i smrtnom, ćutljivom i bučnom, omraženom i vedrom, blagom i razjedajućom, neznatnom i retkom, čistom i uzbudljivom, lukavom i strpljivom, muzikalnom i kakofoničnom - ali iznad svega, pre svega, osećala sam se neranjivom.

Mogao si da se od mene zaštitiš pod nekim krovom, ili kišobranom, ništa mi to nije smetalo. Nakon kraćeg ili dužeg vremena, ništa mi nije odolevalo. Mogao si koliko hoćeš da me izbacuješ, da se protiv mene blindiraš, na kraju sam ipak prodirala. Ni u pustinji čak nisi mogao da budeš apsolutno siguran da na mene nećeš naići - ali si mogao da budeš apsolutno siguran da ćeš na mene misliti. Mogao si i da me proklinješ gledajući me kako i četrdesetog dana i dalje padam, ali to ništa nije menjalo.

Iz mog prepotopskog iskustva znala sam da je padati vrhunac uživanja. Neke osobe su primetile da je dobro da me prihvate, da se prepuste mom natapanju i da mi ne pružaju otpor. Ali, najbolje od svega je bilo to što sam ja bila ja, što sam kiša: izlivati se kao kišica ili pljusak, šibati lica i predele, hraniti izvore ili razlivati reke, kvariti venčanja i veličati pogrebe, izdašno se obarati, biti dar od boga ili njegovo prokletstvo - veće od toga nije bilo.

Moje kišno detinjstvo bilo je u Japanu srećno kao riba u vodi.

Sita mog beskonačnog slavlja sa mojim elementom, Nišio-san bi na kraju uzvikivala:

- Izlazi iz jezera! Istopićeš se!

Prekasno. Ja sam se već davno istopila.

Avgust. „*Mushiatsu*“, žalila se Nišio-san. Vrućina je zaista bila kao u amamu. Preznojavanja i isparavanja su se izmenjivali neizdržljivim

ritmom. Moje amfibijsko telo je bilo jedino koje je u tome uživalo.

Pevati po toj vrućini, za mog oca je bio pravi pakao. Za vreme priredbi na otvorenom nadao se da će kiša prekinuti spektakl. Nadala sam se i ja, ne samo zato što su mi ti dugi časovi *noa* bili smrtno dosadni, već zbog veselja koje mi je pljusak pružao. Tutnjava gromova u planini za mene je bila najlepší zvuk na svetu.

*

Igrala sam se laganja sestri. Svašta sam izmišljala.

- Imam magarca, rekla sam joj.

Zašto magarca? Trenutak pre, nisam znala šta ću joj reći.

- Pravog magarca, nastavila sam hlabro ne znajući šta ću dalje.

- Ma šta to pričaš?, reče na kraju Žilijet.

- Da, imam magarca. Živi na livadi. Viđam ga kada idem na Malo Zeleno Jezero.

- Tamo nema livade.

- To je tajna livada.

- I kakav je taj tvoj magarac?

- Siv, sa dugim ušima. Zove se Kaniku, izmislih.

- Kako znaš da se tako zove?

- Ja sam ga tako nazvala.

- Ali nemaš pravo. Nije tvoj.

- Jeste, moj je.

- Kako znaš ta je tvoj, a ne nečiji?

- Rekao mi je.

Sestra se glasno zasmeha.

- Lažljivice! Magarci ne govore.

- Lažljivice! Magarci ne govore.

Uh. Zaboravila sam taj detalj. Ali sam bila uporna:

- Taj magarac je čudesan, zato govori.

- Ne verujem ti.

- Tim gore po tebe, zaključih važno.

U sebi sam ponavljala: „Idući put treba da se setim da životinje ne govore“.

- Imam bubašvabu, krenuh ponovo.

Iz meni nepoznatih razloga, ova laž ne izazva ništa. Tek da vidim, pokušah sa jednom istinom:

- Znam da čitam.

- Koješta.

- Istina je.

- Kako da ne, kako da ne.

U redu. Ni sa istinom nije išlo. Ne očajavajući, i dalje sam pokušavala da mi se poveruje:

- Imam tri godine.

- Zašto stalno lažeš?
- Ne lažem. Imam tri godine.
- Za deset dana!
- Dobro. Imam skoro tri godine.
- Skoro tri nije što i tri. Je l' vidiš da stalno lažeš?

Trebalo je da se s tim pomirim: nije mi se verovalo. Nije strašno. U stvari, da li mi veruju ili ne, bilo mi je sporedno. Nastaviću da izmišljam, jer to meni čini zadovoljstvo.

Počela sam, dakle, da sebi pričam priče. Bar sam ja verovala u ono što sam sebi pričala.

*

U kuhinji nikoga: prilika koju ne treba propustiti. Skočih na sto i započeh uspon sa severne strane ormana za namirnice. Sa jednom nogom na kutiji čaja i drugom na paketu keksa, držeći se čvrsto za klin, valjda ću uspeti da nađem skriveno blago, mesto gde je majka sakrivala čokoladu i bombone.

Limena kutija: srce poče da mi lupa kao ludo. Sa levom nogom na vreći za pirinač i desnom na sušenim algama, dinamitom pohlepe sam u vazduh digla bravu. Otvorih je i, razrogačenih očiju, otkrih, dukate od čokolade, bisere od belog šećera, oglice od žvakače gume, dijademe od crnog šećera i narukvice *marshmallowa*. Plen. Upravo sam se spremala da zabodem zastavu i da sa vrha tih Himalaja od šećernog sirupa i antioksidanta E428 uživam u pobedi, kad začuh korake.

Panika. Ostavivši svoje drago kamenje na vrhu ormana, spustih se i sakrih ispod stola. Stigoše noge: prepoznadoh papuče Nišio-san i *geta* Kašime-san.

Ova poslednja sede, a mlađa stavi da se greje voda za čaj. Naređivala joj je kao robinji i, kao da joj to nije bilo dovoljno, govorila joj je strašne stvari:

- Preziru te, to je jasno.
- Nije istina.
- To je očito. Belgijanka govori sa tobom kao da si potčinjeno biće.
- Meni se ovde samo jedna osoba obraća kao potčinjenoj, a to si ti.
- Normalno: ti i jesi potčinjena. Ja nisam licemerna.
- Vidi samo na koji način je zoveš „gospođa“, to je smešno.
- Ona mene zove Nišio-san. Na njenom jeziku je to gospođa.
- Kada joj okreneš leđa, budi sigurna da te naziva sluškinjom.
- A šta ti znaš? Ti ne govoriš francuski.
- Belci su uvek prezirali Japance.
- Ovi ne.
- Baš si budala!
- Gospodin peva *no*.
- „Gospodin“! Zar ne vidiš da Belgijanac to radi samo da bi nam se rugao?
- Ustaje svakog jutra pre zore da bi išao na čas pevanja.
- Normalno je da jedan vojnik ustaje rano da bi branio svoju zemlju.

- On je diplomata, a ne vojnik.
- Imali smo prilike da vidimo čemu su diplomati služili 1940.
- Ovo je 1970, Kašima-san.
- Pa šta onda? Ništa se nije promenilo.
- Ako su tvoji neprijatelji, zašto radiš za njih?
- Ja i ne radim. Zar nisi primetila?
- Naravno da jesam. Ali od njih primaš novac.
- To je ništa prema onome što nam duguju.
- Ne duguju nam ništa.
- Uzeli su nam najlepšu zemlju na svetu. Godine 1945. su je ubili.
- Na kraju smo ipak pobedili. Sada je naša zemlja bogatija od njihove.
- Naša zemlja nije ništa u poređenju sa onim što je bila pre rata. To vreme ti nisi poznavala. U ono vreme smo imali razloga da se ponosimo što smo Japanci.
- Govoriš tako jer pričaš o svojoj mladosti. Idealizuješ.
- Nije dovoljno da se govori o mladosti pa da bude lepo.
- Kada bi ti o svojoj govorila, bilo bi bedno.
- To je tačno. Zato što sam siromašna. Ali za mene bi i pre rata bilo isto.
- Pre rata je za svakoga bilo lepote. Za bogate kao i za siromašne.
- Šta ti znaš o tome?
- Danas nema lepote ni za koga. Ni za bogate, ni za siromašne.
- Lepotu nije teško naći.
- To su samo ostaci. Uskoro će nestati. Japan propada.
- To sam već negde čula.
- Znam šta misliš. Čak i ako ne misliš kao ja, trebalo bi da se zabrineš. Ovde te ne vole kao što ti misliš. Naivna si ako iza njihovog osmeha ne vidiš prezir. To je normalno. Ljudi iz tvoje sredine su toliko navikli da se s njima postupa kao sa psima, da to više ni ne primećuju. Ja sam, aristokratkinja: osećam kada mi ne ukazuju poštovanje.
- Ne možeš da kažeš da ti ovde ne ukazuju poštovanje.
- Ne, ja ne mogu. Dala sam im na znanje da im nije u interesu da me s tobom brkaju.
- Rezultat je da sam ja član porodice, a ti ne.
- Veruješ u to jer si suviše glupa.

- Deca me obožavaju, pogotovo mala.
- Jasno! U tim godinama su kao kučići! Ako kučetu daš da jede, ono te voli!

- Ja volim kučiće.

- Ako ti se dopada da budeš deo kućeće porodice, tim bolje. Ali nemoj da se začудиš ako se, jednoga dana, i prema tebi budu ponašali kao prema psetu.

- Šta hoćeš da kažeš?

- Ja znam šta hoću da kažem, reče Kašima-san, spustivši zdelicu sa čajem na sto, kao da je htela da kaže da je diskusija završena.

Sutradan je Nišio-san objavila ocu da daje otkaz.

- Ima mnogo posla, umorna sam. Treba da se vratim kući i posvetim se blizankinjama. Kćeri mi imaju tek deset godina, još sam im potrebna.

Očajnim roditeljima nije preostalo drugo nego da prihvate.

Obesila sam se o vrat Nišio-san:

- Ne odlazi! Preklinjem te!

Ona zaplaka, ali odluku ne promeni. Videh kako se Kašima-san u uglu smeje.

Otrčah da ispričam roditeljima šta sam razumela iz razgovora kome sam u potaji prisustvovala. Otac, besan na Kašimu-san, ode da sa Nišio-san razgovara nasamo.

Ostadoh u majčinom naručju, jecajući i ponavljajući u grču:

- Nišio-san mora da ostane sa mnom! Nišio-san mora da ostane sa mnom!

Mama mi blago objasni da ću u svakom slučaju, jednoga dana, morati da napustim Nišio-san.

- Tvoj otac neće večito ostati na položaju u Japanu. Za jednu, dve ili tri godine, otići ćemo. I Nišio-san neće otići sa nama. Tada ćeš je napustiti.

Pod mojim nogama se srušio ceo svet. Odjednom sam čula toliko užasnih stvari da nisam bila u stanju da razumem nijednu. Mojoj majci nije bilo jasno da mi je najavila Apokalipsu.

Bilo mi je potrebno izvesno vreme da bilo šta izgovorim.

- Nećemo zauvek ostati ovde?

- Nećemo. Tvoj otac će dobiti položaj negde drugde.

- Gde?

- Ne znamo.
- Kada?
- Ni to ne znamo.
- Ne. Ja ne odlazim. Ne mogu da odem.
- Nećeš više da živiš s nama?
- Hoću. Ali i vi morate da ostanete.
- Nemamo pravo.
- Zašto?
- Tvoj otac je diplomata. To je njegova profesija.
- Pa šta onda?
- Mora da bude poslušan prema Belgiji.
- Belgija je daleko. Ako ne bude poslušan ne može ga kazniti. Majka se nasmeja. Ja se ponovo zaplakah.
- To što kažeš nije ozbiljno. Nećemo otići!
- Kažem ti ozbiljno. Jednoga dana ćemo otići.
- Ne mogu da odem! Moram živeti ovde! Ovo je moja zemlja! Moja kuća!

- Ovo nije tvoja zemlja!

- Moja je zemlja! Umreću ako odem!

Tresla sam glavom kao luda. Bila sam u moru, izgubila sam dodir sa dnom, voda me je gutala, batrgala sam se, tražila oslonac, nigde nisam osećala tlo, svet me je odbacio.

- Ne, nećeš umreti.

U stvari: već sam umirala. Otkrila sam tu strašnu činjenicu koju svaki čovek, pre ili kasnije, otkriva: izgubićeš ono što voliš. „Ono što ti je dato, biće ti oduzeto“: tako sam formulisala nesreću koja će biti lajtmotiv mog detinjstva, moje mladosti i mojih potonjih peripetija. „Ono što ti je dato, biće ti oduzeto“: ritam tvog celog života će biti određen žalošću. Žalošću za voljenom zemljom, za planinom, za cvećem, za kućom, za Nišio-san i za jezikom kojim si joj govorila. I to će biti tek prva žalost u jednom nizu čiju dužinu nećeš unapred znati. Žalost u dubokom smislu, jer povratiti nećeš ništa, niti ponovo naći: pokušaće da te nasamare, kao što je Bog nasamario Jova „vrativši“ mu drugu ženu, drugi dom i drugu decu. Nažalost, nećeš biti toliko glupa da pustiš da te prevare.

- Šta sam to loše učinila?, jecala sam.

- Ništa. Nisi ti kriva. To je tako.

Da sam bar nešto loše uradila! Da je bar taj užas bio kazna! Ali nije. Tako je, zato što je tako. Bila ti odvratna ili ne, ništa se ne menja. „Ono što ti je dato, biće ti oduzeto“: to je pravilo.

Sa skoro tri godine, znaš da ćeš jednoga dana umreti. To nije ni najmanje važno: taj dan je toliko dalek, kao da ne postoji. Samo, doznati, u toj dobi, da ćeš za jednu, dve ili tri godine biti izbačena iz vrta, čak iako se nisi ogrešila o višnja naređenja, predstavlja najteži i najnepravedniji nauk, početak beskrajnih muka i strepnji.

„Ono što ti je dato, biće ti oduzeto“: a kada bi znala šta će ti neko, jednoga dana, drsko oduzeti!

U očaju, stadoh da se derem.

U tom trenutku se pojaviše otac i Nišio-san. Ona potrča da me zagrlji.

- Smiri se, ostajem, ne odlazim, ostajem sa tobom, gotovo je!

Da mi je to rekla četvrt sata ranije, eksplodirala bih od veselja. Sada sam znala da je to samo odugovlačenje: drama je odgođena za kasnije. Slaba uteha.

Kad znaš da ćeš u budućnosti biti opljačkan, ostaju ti dve mogućnosti: ili da odlučiš da se ne vezuješ za bića i za stvari, da bi amputacija bila manje bolna; ili, naprotiv, da odlučiš da tim više voliš bića i stvari, svim svojim snagama - „pošto nećemo imati mnogo vremena da budemo zajedno, u jednoj godini ću ti dati svu ljubav koju sam mogla da ti pružim za ceo život“.

To je bio moj izbor: zagrlila sam Nišio-san i stezala je koliko god su mi moje nepostojeće snage dozvoljavale. To me nije sprečilo da plačem.

Kašima-san prođe i vide prizor: ja u zagrljaju smirene i raznežene Nišio-san. Ako i nije razumela da sam špijunirala, bila joj je jasna afektivna uloga koju sam u tom događaju odigrala.

Stisnu usne i dobaci mi pogled mržnje.

Otac me malčice uteši: naš odlazak iz Japana predviđen je tek za dve ili tri godine. Dve ili tri godine, za mene je to predstavljalo jedan ljudski vek: znači biće mi dovoljno za ceo jedan život u zemlji mog rođenja.

Bilo je to gorko olakšanje, kao kad progutaš lek koji ublažava bol, ali bolest ne leči. Autoru mojih dana predložih da promeni zanimanje.

Odgovori mi da ga karijera radnika u kanalizaciji baš ne privlači posebno.

Od toga dana, život sam osećala kao svetkovinu. Istog popodneva nakon tragičnog otkrića, Nišio-san me je odvezla na igralište; tu sam sat frenetično skakala po zidiću bazena za pesak, ponavljajući u sebi reči:

„Moraš da se sećaš! Moraš da se sećaš! Zato što nećeš zauvek živeti u Japanu, zato što ćeš biti isterana iz vrta, zato što ćeš izgubiti i Nišio-san i planinu, zato što će ti biti oduzeto ono što ti je dato - tvoja dužnost je da se sveg ovoga blaga sećaš. Sećanje ima moć napisane reči: kada u nekoj knjizi vidiš napisanu reč ‘mačka’, ona liči na mačke tvojih suseda koji te svojim lepim očima onako pogledao. Pa ipak, videti tu reč napisanu, pruža ti zadovoljstvo slično onome koje imaš kada je mačka pored tebe, kada na tebe spušta svoj zlatasti pogled.

„Slično je i sa uspomenom. Tvoja baka je mrtva, ali sećanje na nju je održava živom. Ako lepote svoga raja uspeš da zapišeš u materiju svoga mozga, u svoju glavu ćeš preneti ako ne njihovu čudesnu realnost, a ono bar njihovu snagu.

Od sada ćeš živeti samo od krunisanja. Njih dostojni trenuci biće odeveni u ogrtač od hermelina i krunisani u katedrali tvoje lobanje. Tvoje emocije će biti tvoje dinastije.“

*

Konačno stiže i moj treći rođendan. Prvi koga sam bila svesna. Događaj za mene beše od planetarne važnosti. Probudih se zamišljajući Šukagavu u slavlju.

Skočih u krevet sestri koja je još spavala i prodrmah je:

- Hoću da mi ti prva čestitaš rođendan.

Mislila sam da će tim biti vrlo počašćena. Progundā srećan rođendan i mrzovoljno se okrenu na drugu stranu. Ostavih tu nezahvalnicu i siđoh u kuhinju. Nišio-san bi savršena: kleknu pred detetom-bogom i čestita mi na junačkom delu. Sa potpunim pravom: ne može baš bilo ko da ima tri godine.

Zatim se baci ničice ispred mene. Osetila sam duboko zadovoljstvo.

Upitah je da li će meštani doći u kuću da me pozdrave ili ću morati ja da izađem na ulicu da primim aplauze. Nišio-san ostade za trenutak zbunjena, a onda odgovori:

- Leto je. Ljudi su otišli na letovanje. Inače bi za tebe organizovali festival.

Pomislih da je tako i bolje. Te svečanosti bi me sigurno zamarale. Ništa lepše od intimnosti za proslavu mog trijumfa. Samo da dobijem mog plišanog slona, pa će taj dan doživeti vrhunac slavlja.

Roditelji najaviše da ću poklon dobiti za vreme užine. Igo i Andre mi rekoše da će se, izuzetno toga dana, uzdržati i neće me gnjaviti. Kašima-san mi ne reče ništa.

Vreme nakon najave provela sam u ludačkom nestrpljenju. Taj slon će biti najdivniji poklon mog života. Pitala sam se kolika će mu biti surla i koliko će u mojim rukama biti težak.

Tog slona ću zvati Slon: biće to lepo ime za jednoga slona.

U četiri sata poslepodne me pozvaše. Priđoh stolu za užinu. Srce mi je podrhtavalo osam stepeni po Rihterovoj skali. Ne videh nikakav paket. Mora da su ga sakrili.

Formalnosti. Kolač. Tri upaljene svećice u koje sam dunula da bih stvar skinula s dnevnog reda. Pesme.

- Gde je moj poklon?, upitah na kraju.

Roditelji se lukavo osmehnuše.

- To je iznenađenje.

Zabrinutost:

- Nešto što nisam tražila?

- Bolje od toga!

Bolje od plišanog debelokošca, to ne postoji. Predviđala sam najgore.

- Šta je to?

Odvedoše me u vrt, do malog kamenog ribnjaka.

- Pogledaj u vodu.

U njoj su se praćakala tri živa šarana.

- Primetili smo da obožavaš ribe, posebno šarane. Zato ti poklanjamo tri: jednog za svaku godinu. Zar nije dobra ideja?

- Jeste, odgovorih preneražena.

- Prvi je oranž, drugi zelen, a treći srebrenast.

Zar ne nalaziš da je to predivno?

- Da, rekoh, misleći kako je odvratno.

- Ti ćeš se njima baviti. Pripremili smo ti čitavu zalihu pirinčanih pogačica: izlomićeš ih u sitne komade i baciti, ovako. Jesi li zadovoljna?

- Vrlo.

Užas i prokletstvo. Više bih volela da nisam ništa dobila.

Nisam lagala samo iz ućivosti. Već zato što nije bilo tog jezika koji bi i približno mogao da izrazi količinu mog prezira, zato što nikakav izraz nije dolazio ni do gležnja mom razočarenju.

Beskrajnom spisku ljudskih pitanja bez odgovora treba dodati i ovo: šta se dešava u glavama dobronamernih roditelja koji ne samo da o deci imaju neke neverovatne ideje, već i odlučuju u njihovo ime?

Običaj je da se ljudima postavlja pitanje šta su hteli da postanu kada su bili mali. U mom slučaju, zanimljivije je da se to pitanje postavi mojim roditeljima: njihovi uzastopni odgovori daju tačnu sliku onoga što nisam nikada htela da postanem.

Kada sam imala tri godine, govorili su o „mojoj“ strasti za uzgajanjem šarana. Kada mi je bilo sedam godina, objavili su „moju“ odluku da postanem diplomata. U mojoj dvanaestoj godini bili su sasvim sigurni da će im potomak biti politički lider. A kada mi je bilo sedamnaest godina, najavili su da će biti porodični advokat.

Dešavalo se da ih upitam odakle im te čudne ideje. Na što su mi, uvek sa istim ubeđenjem, odgovarali da je „bilo očito“ i da je to „bilo

mišljenje svih“. A kada sam htela da znam ko su ti „svi“, odgovarali su:

- Bože, pa svi!

Nije vredelo terati mak na konac.

Vratimo se na moje tri godine. Pošto su već otac i majka odlučili o mojoj ambiciji da se bavim gajenjem riba, iz razloga dečije blagonaklonosti prema njima reših da, spoljnim znacima, oponašam ihtiofila.

U bloku za crtanje stvarala sam bojicama hiljade riba: sa velikim perajima, sa malim, sa njih nekoliko, bez njih, sa krljuštima zelenim, crvenim, plavim sa žutim tačkama, oranž sa ljubičastim prugama.

- Baš smo pogodili što smo joj poklonili šarane!, govorili su očarani roditelji, posmatrajući moja umetnička dela.

Ta priča je mogla da bude komična da nisam imala svakodnevnu dužnost da tu vodenu faunu hranim.

Najpre sam odlazila u ostavu da uzmem nekoliko pirinčanih pogačica; zatim sam, stojeći uz rub kamenog ribnjaka, tu kompaktnu hranu mrvila u komadiće nalik kokicama i bacala u vodu.

Bilo je prilično zabavno. Problem je bio što je ta stoka od šarana izlazila na površinu sa otvorenim gubicama da uhvati zalogaj.

Tri gubice bez tela koje izranjaju iz ribnjaka da bi ždrale, na taj prizor sam se kočila od odvratnosti.

Roditelji, uvek puni dobrih ideja, rekoše:

- Vas je troje, tvoj brat, tvoja sestra i ti - isto koliko i šarana. Mogla bi da narandžastog zoveš Andre, zelenog Žilijet, a neka srebrenasti nosi tvoje ime.

Da izbegnem onomastičku katastrofu, pronašla sam velikodušan izgovor:

- Ne. Igo bi bio tužan.

- To je tačno. A da kupimo četvrtog šarana?

Brzo, izmisliti nešto, bilo šta.

- Ne. Već sam im dala imena.

- Ah. I, kako si ih nazvala?

Šta ono ide kao trojka?, upitah se munjevitom brzinom. Odgovorih:

- Isus, Marija i Josif.

- Isus, Marija i Josif? Zar ne misliš da su imena malo čudna za ribe?

- Ne mislim, potvrdih.
- I ko je ko?
- Narandžasti je Josif, zeleni Marija i srebrenasti Isus.

Na pomisao da se jedan šaran zove Josif, majka se nasmeja. Moj predlog za krštenje bi prihvaćen.

Svaki dan u podne, kada je sunce bilo u zenitu, odlazila sam da hranim trojstvo. Kao ribarska sveštenica, blagosiljala sam pogačice od pirinča, lomila ih i bacala u vodu, govoreći:

- Uzmite i jedite! Ovo je telo moje.

Odvratne njuške Isusa, Marije i Josifa, na poziv su smesta odgovarale. Uz snažnu buku vode, šibanu udarcima peraja, na svoj obrok su se bacale, borile su se da progutaju što mogu više tih brabonjaka od hrane.

Da li je to baš tako dobro da treba da se svađaju?

Odgrizoh parče tog frigolita: nije imalo nikakav ukus.

Kao da jedeš papir.

Pa ipak, trebalo je samo videti kako se te blesave ribe tuku oko te hrane koja mora da je, onako raskvašena, bila prosto odvratna. Ti šarani su u meni izazivali bezgraničan prezir.

Prosipajući slepljeni pirinač, nastojala sam da što je moguće manje gledam usta tog sveta. Već i ljudska su, kada klopaju, mučan prizor, ali to nije ništa u poređenju sa ustima Isusa, Marije i Josifa. Kanalizacioni otvor bi, pored njih, bio prijatniji. Promer njihovog otvora je bio skoro isti kao i promer njihovog tela, što je moglo da podseća na presek cevi, da nije bilo njihovih ribljih usana koje su me gledale svojim pogledom usana, tih gadnih usana koje su se skarednim zvukom otvarale i zatvarale, tih usta oblika gume za spasavanje koja su klopala moju klopu pre nego što će i mene poklopiti!

Priviknuh se da taj zadatak obavljam zatvorenih očiju. U pitanju je bio opstanak. Moje slepačke ruke su mrvile pogačicu i nasumice je bacale pred njih. Plotun „pluf, pluf, glup, glup“, najavljivao je da je trojstvo, nalik na izgladnelo stanovništvo, sledilo moje eksperimente u prehranbenoj balistici.

I zvuk je bio odvratan, ali uši nisam mogla da zapušim.

To je bilo moje prvo gađenje. Čudno. Sećam se da sam pre svoje treće godine posmatrala zgnječene žabe, od svog izmeta oblikovala predmete, detaljno razgledala sadržaj maramice moje prehladene sestre, gurnula prst u komad presne teleće džigerice - sve to bez i trunke odvratnosti, pobuđena samo plemenitom naučnom radoznalošću.

Zašto su, onda, usta šarana izazivala u meni to bunilo odvratnosti, tu preneraženost čula, to hladno preznojavanje, tu morbidnu opsesiju, ta grčenja tela i duha? Misterija.

Ponekad mislim da specifičnost pojedinca treba tražiti u sledećem: reci mi šta ti je odvratno i reći ću ti ko si. Kao ličnosti smo nule, sklonosti su nam jedna banalnija od druge. Jedino naše odvratnosti zaista govore o nama.

Deset godina kasnije, radeći latinski, naišla sam na rečenicu: *Carpe diem*.

Pre nego što je moj mozak mogao da je analizira, neki stari instinkt ju je već bio preveo: „Jedan šaran na dan“. ⁴ Odvratna izreka, da ne može odvratnija, u kojoj je bila sadržana sva moja stara muka.

*

Tri godine, to zaista nije najavljivalo ništa dobro. Japanci su imali pravo što su taj uzrast odredili kao kraj božanskog stanja. Nešto se - već! - bilo izgubilo, nešto dragocenije od bilo čega što se nije moglo povratiti: izvestan oblik poverenja u blagonaklonu dugotrajnost sveta.

Čula sam roditelje kako kažu da ću uskoro krenuti u japanski dečiji vrtić: reči koje su predskazivale sve same nesreće. Šta! Napustiti vrt? Pridružiti se krdu dece? Šta im pada na pamet!

Desilo se nešto još gore od toga. U samom vrtu je nastao nekakav nemir. U prirodi je došlo do izvesnog zasićenja. Stabla su bila suviše zelena, suviše lisnata, trava je bila suviše gusta, cvetovi su pucali, kao da su suviše jeli. Već od druge polovine avgusta, biljke su bile otromboljene od pijanstva minulih orgija. Životna snaga koju sam nekad u svakoj stvari osećala, sada se pretvarala u tromost.

Ne shvatajući, polako sam otkrivala jedan od najužasnijih zakona sveta: ono što ne odmiče, uzmiče. Najpre rast, a zatim opadanje; između, nema ničega. Vrhunac, to ne postoji. To je obmana. Znači, leta nije bilo. Bilo je neko dugo proleće, spektakularni porast sokova i želja: ali čim se taj zamah završio, došlo je do pada.

Već od 15. avgusta, nastupa smrt. Naravno, nijedan list još uvek ne pokazuje ni najmanji znak rujanja. Naravno, stabla su još uvek kosmata i njihova skora ćelavost je nezamisliva. Rastinje je bogatije nego ikada, leje bujaju, sve podseća na zlatno doba. Pa ipak, to nije zlatno doba jer zlatno doba nije moguće, jer stabilnost ne postoji.

Sa tri godine, o tome nisam znala ništa. Bila sam svetlosnim godinama udaljena od kralja koji umirući uzvikuje: „Ono što se završi mora, već je završeno“. Nisam bila u stanju da formulišem svoju teskobu. Ali sam osećala, da, osećala sam da je agonija na pomolu. Priroda je preterivala: iza toga se nešto krilo.

Da sam o tome sa nekim razgovarala, objasnio bi mi ciklus godišnjih doba. Sa tri godine, ne sećaš se lanjske, nisi još imao priliku da konstatuješ da se identično večito vraća, i jedno novo godišnje doba predstavlja za tebe nepovratnu propast.

Sa dve godine, te promene ne primećuješ i do njih ti nije uopšte stalo. Sa četiri godine ih primećuješ, ali sećanje na prethodnu godinu ih banalizuje, oduzima im dramatičnost.

Sa tri godine, teskoba je apsolutna: primećuješ sve, a ne razumeš ništa. Ne postoji nikakav mentalni zakonik koji bi mogao da konsultuješ i da se umiriš. Sa tri godine nemaš refleks da od nekoga tražiš objašnjenje: nisi nužno svestan da odrasli imaju više iskustva - a možda i ne grešiš.

Sa tri godine si Marsovac. Biti tek pridošli Marsovac vrlo je zanimljivo, ali i strašno. Posmatraš nevidene, neprovidne fenomene. Ne poseduješ nikakav ključ. Zakone treba da donosiš samo na osnovu sopstvenih posmatranja. Treba da bez prekida budeš aristotelovac, što je krajnje iscrpljujuće kada za Grke još uvek nisi čuo.

Jedna lasta ne čini proleće. Kada imaš tri godine, hteo bi da znaš koliko je lasta potrebno da bi u nešto verovao. Jedan mrtvi cvet ne čini jesen. Verovatno ni dva cvetna mrtvaca. Ali, i pored toga, u tebe se uvlači nemir. Koliko treba da bude cvetnih agonija pa da u svojoj glavi povučesh signal za uzburu da je smrt već krenula?

Šampolion sve većeg haosa, tražila sam utočište u razgovorima sa mojom čigrom. Osećala sam da mi ona može dati najvažnije informacije. Nažalost, njen jezik nisam čula.

Kraj avgusta. Podne. Vreme mučenja. Hajde da hraniš šarane.

Hrabro. Pa to si već toliko puta radila. I ostala si živa. U pitanju je samo jedan ružan trenutak.

U ostavi uzimam pirinčane pogačice. Krećem prema kamenom ribnjaku. Pod okomitim zracima sunca voda blešti kao aluminijum. Tu glatku i sjajnu površinu uskoro će pokvariti tri uzastopna skoka: Isus, Marija i Josif su me ugledali i skaču, što je njihov način da pozovu ostale za sto.

Pošto su izigravali leteće ribe, što je, s obzirom na njihovu debljinu, savršeno skaredno, svoja otvorena usta smeštaju na rub vode, i čekaju.

Bacam deliće hrane. Na njih se baca buket njuški. Otvorene cevi gutaju. Pošto su progutale, traže još. Njihovo grlo je toliko razjapljeno da, kada bi se malo nagnuo, video bi im stomak. Deleći im tako obrok, sve više sam zbunjena onim što mi trojstvo pokazuje: normalno, stvorenja sakrivaju unutrašnjost svog tela. Šta bi bilo kada bi ljudi pokazivali svoja creva?

Šarani su srušili iskonski tabu: izlažu pogledu svoje probavne cevi.

Nalaziš da je to odvratno? U tvom trbuhu je isto. Ako te taj prizor toliko opseđa, nije li to zbog toga što se u njemu prepoznaješ? Zar misliš da je tvoja vrsta drugačija? Tvoji jedu pristojnije, ali jedu, i u tvojoj majci, u tvojoj sestri, je isto to.

A ti, šta misliš da si? Ti si cev izašla iz cevi. U poslednje vreme si imala divan utisak da evoluiráš, da postaješ misaona materija. Gluposti. Da li bi ti bilo toliko zlo od šaranovih usta da u njima nisi videla svoj odvratni odraz? Seti se da si cev i da ćeš se u cev pretvoriti.

Glas koji mi govori sve te grozne stvari, ućutkujem. Već dve nedelje, u podne, odlazim do kamenog ribnjaka i ustanovljuvam da ne samo da se ne navikavam na taj užas, nego sam na njega sve više osetljiva. A šta ako je ta odvratnost, koju sam sebi objasnila kao svoju glupu razmaženost, kao kapric, u stvari sveta poruka? U tom slučaju, treba da se s njom suočim da bih je razumela. Treba da pustim da glas govori.

Gledaj, dakle. Otvori širom oči. Život je ono što vidiš: membrana, utroba, rupa bez dna koju treba napuniti. Život je cev koja sve guta i ostaje prazna.

Moje noge su pored ribnjaka. Posmatram ih sa sumnjom, nisam više sigurna u njih. Dižem pogled i gledam vrt. Za mene on više nije kutijica koja me je kao dragocenost čuvala, nije više prostor savršenstva. Ona sadrži smrt.

Između života - usta šarana koji gutaju - i smrti - raslinja koje polako truli - šta treba da izabereš? Od čega ti se manje povraća?

Više ne razmišljam. Drhtim. Moj pogled se spušta prema životinjskim njuškama. Hladno mi je. Osećam mučninu. Noge me ne drže. Više se ne borim. Hipnotisana, padam u ribnjak.

Glavom udaram o kameno dno. Bol od udarca odmah nestaje. Nezavisno od moje volje, moje telo se okreće, nalazim se u horizontali, ali ne na površini, već na jedan metar dubine. I tu ostajem, nepomična. Oko mene, tišina. Moja teskoba je potonula. Osećam se vrlo dobro.

Čudno. Kada sam se poslednji put utapala, bila sam ogorčena, besna, i imala sam užasnu potrebu da se izvučem. Ovoga puta,

uopšte ne. Tačno je da sam to sama odabrala. Čak mi ni vazduh ne nedostaje.

Divno smirena, kroz površinu ribnjaka posmatram nebo. Svetlost sunca nije nikada tako lepa kao kad se gleda ispod vode. To sam pomislila i kada sam se prvi put utapala.

Osećam se dobro. Nikada se nisam tako dobro osećala. Tečnost me je toliko dobro probavila da ne izazivam nikakva kretanja. Prestravljeni od mog upada, šarani su se šćućurili u jedan ugao i više ne mrdaju. U ukočenoj tečnosti nastao je mir mrtve vode i sada mogu da posmatram stabla bašte kao kroz džinovski monokl. Odabrala sam da gledam samo bambuse: ništa na ovom svetu ne zaslužuje toliko divljenje kao bambusi. Metar vodene debljine koja nas razdvaja samo uvećava njihovu lepotu.

Osmehujem se od sreće.

Odjednom, između mene i bambusa se nešto preči: pojavljuje se neka krhka ljudska silueta koja se naginje nada mnom. Sa nezadovoljstvom pomišljam kako je neko došao da me izvuče iz vode. Čovek ne može čak ni da se ubije na miru.

Ali, ne. Kroz vodenu prizmu postepeno razaznajem crte osobe koja me je otkrila: to je Kašima-san. Smesta prestajem da se plašim. Ona je prava Japanka prošlosti i, sem toga, mrzi me: dva dobra razloga da me ne spase.

I zaista. Otmeno lice Kašime-san ostaje ravnodušno. Ne pomerajući se, gleda me u oči. Da li vidi da sam srećna? Ne znam. Ko zna šta se dešava u glavi jedne Japanke iz davnih vremena.

Jedno je izvesno: ova žena će me prepustiti sigurnoj smrti.

Na pola puta između smrti i vrta, nečujno, u svojoj lobanji, govorim: „Znala sam da ćemo se na kraju razumeti, Kašimo-san. Sada je sve u redu. Kada sam se utapala u moru i videla kako me ljudi na plaži gledaju, ne pokušavajući da me spasu, bila sam očajna. Sada ih, zahvaljujući tebi, razumem. Bili su mirni kao ti. Nisu hteli da remete poredak sveta, koji je tražio da umrem u vodi. Znali su da ne služi ničemu da me spasu. Onaj ko mora da se udavi, udaviće se. Imamo dokaz: majka me je izvukla iz vode i, evo, opet sam u njoj“.

Da li je obmana? Čini mi se da se Kašima-san osmehuje.

„Imaš pravo što se osmehuješ. Kada se nečija sudbina okončava, treba se smešiti. Srećna sam što znam da šarane više nikada neću

hraniti, što Japan neću nikada napustiti.“

Ovoga puta to vidim jasno: Kašima-san se osmehuje - konačno mi se osmehuje! - a potom, bez žurbe, odlazi. Suočeni, ostajemo sami, smrt i ja. Sasvim sigurno znam da Kašima-san neće nikoga obavestiti. I ne varam se.

Da bi crknuo treba ti dugo vremena. Već sam čitavu večnost između dve vode. Ponovo mislim na Kašimu-san. Nema ništa fascinantnije od izraza na licu čoveka koji vas gleda kako umirete i ne pokušava da vas spase. Bilo je dovoljno da uroni ruku u ribnjak i da vrati u život dete od tri godine. Da je to učinila, ne bi bila Kašima-san.

Ono što me teši u ovoj mojoj priči jeste da se više nikada neću plašiti smrti.

Godine 1945, na Okinavi ostrvu u južnom Japanu, dogodilo se - šta? Za to ne nalazim reči.

Desilo se odmah posle kapitulacije. Stanovnici Okinave su znali da je rat izgubljen i da će Amerikanci, koji su se već iskrcali na ostrvo, zauzeti celu teritoriju. Znali su takođe da je novo naređenje da se više ne bore.

To je sve što su znali. Njihove vođe su im donedavno govorile da će ih Amerikanci do poslednjeg pobiti; ostrvljani su ostali u tom ubeđenju. I kada su beli vojnici počeli da napreduju, stanovništvo je počelo da se povlači. Kako su jedni napredovali, drugi su se povlačili. I tako su stigli do krajnje tačke ostrva, duge hridi koja se oštro usecala u more. I kako su bili ubeđeni da će biti pobijeni, većina njih se sa visoke hridi bacila u smrt.

Hrid je bila vrlo visoka, a obala ispod nje je bila prekrivena oštrim grebenima. Niko od njih nije preživeo. Kada su Amerikanci stigli, bili su užasnuti prizorom.

Godine 1989, otišla sam da vidim hrid. Ništa, čak ni ploča koja bi podsećala na ono što se tu desilo. Tu je za nekoliko sati hiljade ljudi izvršilo samoubistvo, a da se mesto, naizgled, nije promenilo. Tela koja su se na stenju razmrskala, progutalo je more. U Japanu, smrt u vodi je još uvek češća od sepukua. [5](#)

Biti na tom mestu i ne pokušati da se uvučeš u kožu tih ljudi koji su kolektivno izvršili samoubistvo, nemoguće je. Mnogi su se ubili verovatno plašeći se mučenja. Moguće je takođe da je lepota mesta naterala mnoge na taj čin, jer je on simbolizovao patriotski ponos.

U svakom slučaju, razmišljanje o ovoj tragediji može se svesti na sledeće: sa te veličanstvene hridi hiljade ljudi se ubilo jer nije htelo da bude ubijeno, hiljade ljudi se bacilo u smrt jer se plašilo smrti. U ovome ima neke paradoksalne logike koja me preneražava.

Ne postavlja se pitanje da li ovakav gest treba odobriti ili ne. Mrtvacima Okinave bi, uostalom, to bilo sasvim sporedno. Ali sam čvrsto ubeđena da je strah od smrti najbolji razlog za samoubistvo.

Sa tri godine, o tome ne znam ništa. Čekam da crknem u ribnjaku za šarane. Mora da se približavam velikom trenutku jer pred očima počinje da mi promiče život. Da li zbog toga što je bio kratak? Pojednosti ne uspevam da vidim. Kao kad si u brzom vozu pa ne uspevaš da pročitaš imena stanica koja bi trebalo da su nevažna. Sporedno mi je. Tonem u divno odsustvo teskobe.

Treće lice jednine polako preuzima ono „ja“ koje mi je služilo šest meseci. Sve manje i manje živa, stvar oseća da postaje cev, što, možda, nikada nije ni prestajala da bude.

Uskoro, od tela će ostati samo cev. Ono će se prepustiti navali voljenog elementa koji usmrćuje. Konačno oslobođena nepotrebnih funkcija, kanalizacija će propuštati vodu - i ništa drugo.

Odjednom, neka ruka grabi umirući svežanj, za kožu na vratu, tresе ga i, grubo i bolno, vraća ga u prvo lice jednine.

Vazduh ulazi u moja pluća koja su se već ponašala kao da su škrge. Osećam bol. Urličem. Živa sam. Vraćen mi je vid. Vidim da me je iz vode izvukla Nišio-san.

Viče, zove u pomoć. I ona je živa. Drži me u naručju i trči prema kući. Videvši me, majka uzvikuje:

- Brzo u bolnicu u Kobe!

Nišio-san je trčeći prati do automobila. Mešavinom japanskog, francuskog, engleskog i jecaja, nerazumljivo joj govori kako me je našla.

Mama me baca na stražnje sedišta i kreće. Juri kao da joj je smrt za vratom, što je apsurdno kada nekoga spasavaš od smrti. Verovatno misli da sam u nesvesti i govori mi šta mi se desilo:

- Hranila si ribe, okliznula si se i pala u ribnjak. Da je sve bilo normalno, ti bi plivala, bez problema. Ali u padu si čelom udarila o kameno dno i onesvestila se.

Zbunjena, slušam je. Vrlo dobro znam da to nije bilo tako.

Ali ona insistira i pita:

- Da li si razumela?

- Da.

Razumela sam da ne treba da joj kažem istinu. Razumela sam da je bolje da ostanemo pri toj službenoj verziji. Uostalom, uopšte ne vidim kojim bih rečima to i mogla da joj ispričam. Izraz samoubistvo ne poznajem.

Ipak, nešto, do čega mi je jako stalo, moram da kažem:

- Neću više nikada da hranim šarane!

- Naravno. Razumem. Plašiš se da ponovo ne padneš u vodu. Obećavam ti da ih više nećeš hraniti.

Postigla sam bar to. Moj gest nije bio uzaludan.

- Nosiću te u naručju i ići ćemo zajedno da ih hranimo.

Sklapam oči. Znači sve od početka.

U bolnici, majka me odvodi u odeljenje za hitnu pomoć. Kaže mi:

- Imaš rupu u glavi.

To je bar novost. Oduševljena sam i želim da doznam više:

- Gde?

- Na čelu, gde si se udarila.

- Veliku rupu?

- Da, mnogo krvariš.

Stavlja prste na moju slepoočnicu i pokazuje mi ih okrvavljene. Fascinirana, guram kažiprst u otvorenu ranu, nesvesna da time podvlačim moje ludilo.

- Osećam posekotinu.

- Da. Koža ti je pocepana.

Sa uzbuđenjem gledam svoju krv.

- Hoću da se vidim u ogledalu! Hoću da vidim rupu u glavi!

- Smiri se.

Bolničarke se bave oko mene i umiruju majku. Ne slušam šta pričaju. Mislim na rupu u čelu. Ne dozvoljavaju mi da je vidim i zato je zamišljam. Zamišljam lobanju probušenu sa strane. Drhtim od zanosa.

Ponovo u nju stavljam prst: hoću da kroz rupu uđem u glavu i istražujem unutrašnjost. Jedna bolničarka mi blago uzima ruku da me u tome spreči. Ni sopstveno telo ne možeš da poseduješ.

- Ušice ti čelo, kaže majka.

- Iglom i koncem?

- Tako nešto.

Ne sećam se da su me uspavali. Čini mi se da iznad sebe još uvek vidim lekara sa dugim crnim koncem i iglom, kako ušiva rupicu na mojoj slepoočnici, kao što bi krojač svoj model popravljao na samoj mušteriji.

Tako se završi moj prvi - i, do danas, jedini - pokušaj samoubistva.

Roditeljima nikada nisam rekla da to nije bio nesrećan slučaj.

Niti sam im ikada pričala o čudnom odsustvu reakcije Kašime-san. To bi joj, bez svake sumnje, stvorilo neprijatnosti. Mrzela me je i sigurno se radovala mojoj skoroj smrti. Pa ipak, ne isključujem mogućnost da je naslutila pravu prirodu mog postupka i da je poštovala moj izbor.

Da li sam bila ljuta što su me spasli? Jesam. Da li sam, ipak, osetila olakšanje što su me na vreme izvukli? Jesam. Odlučih se, dakle, za ravnodušnost. Bilo mi je, zapravo, sporedno da li sam živa ili mrtva. Stvar je samo odgođena.

Ni dan-danas ne mogu sa sigurnošću da kažem: da li bi bilo bolje da se put zaustavio krajem avgusta 1970, u ribnjaku sa šaranima? Kako znati? Život mi nikada nije bio dosadan, ali ko mi kaže da ne bi bilo zanimljivije sa druge strane?

Nije važno. U svakom slučaju, spas je samo izgovor. Jednoga dana, neće biti mogućnosti za odgađanje - tu ni najdobronamernije osobe na svetu neće moći ništa.

Jedino čega se sa sigurnošću sećam, jeste da sam se između dve vode dobro osećala.

Ponekad se pitam nisam li sve to sanjala, nije li taj važan događaj samo fantazija. Tada odlazim da se pogledam u ogledalo, i na svojoj

levoj slepoočnici vidim divno ubedljiv ožiljak.

Zatim se ništa više nije dogodilo.

- [1](#) Onoga što treba reći.
- [2](#) Preveo s francuskog Nikola Bertolino.
- [3](#) Vrsta četinara - prim. prev
- [4](#) Carpe diem je latinska izreka. Doslovni prijevod jest iskoristi dan.
- [5](#) Sepuku ili harakiri - ritualno japansko samoubistvo nožem - prim. prev.